

Kogumispensionide seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu puudutab kogumispensione ja eelnõu eesmärgiks on kõrvaldada regulatsioonis praktikas esile kerkinud kitsaskohad. Eelnõuga:

- täpsustatakse pensioni investeerimiskonto sulgemise regulatsiooni, et oleks üheselt selge, et pärast konto sulgemist laekuv raha peab jõudma kontot kasutanud isikuni, kas läbi tema teise pensioni investeerimiskonto, kohustusliku pensionifondi või pensionilepingu või väljamaksena talle;
- võimaldatakse edaspidi pensioni investeerimiskonto sulgemise eesmärgil selle kontoga seotud väärtpaberikontolt võõrandamiskõlbmatuks osutunud väärtpaberid ümber registreerida tavalisele väärtpaberikontole;
- muudetakse päritud II samba pensionivara pärija pensionikontole viimise tingimusi, et lisaks praegustele võimalustele saaks pärija soovi korral päritud vara kohe oma pensionifondi või oma pensioni investeerimiskontole lasta kanda, kuhu muidu tema kogumispensioni maksed ka laekuvad. Ühtlasi lubatakse II samba garantiiperioodiga pensionilepingu soodustatud isikul, kes on II sambaga liitunud, pärast kindlustusvõtja surma talle muidu väljamaksmisele kuuluv summa soodustatud isiku pensionifondi või pensioni investeerimiskontole võtta;
- võimaldatakse III sambas osalist vahetamist ka täiendava kogumispensioni kindlustuslepingute puhul, nagu see on seni olnud võimalik vabatahtliku pensionifondi osakute vahetamise puhul. Sellega võrdsustatakse vabatahtlikus pensionifondis ja täiendava kogumispensioni kindlustuslepinguga pensioni kogumise tingimusi;
- viiakse sisse muudatus, millega kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2019/2088, mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris, edaspidi ka kohustuslike pensionifondide suhtes, mis tähendab, et sarnaselt näiteks vabatahtlikele pensionifondidele, eurofondidele või alternatiivfondidele tuleb ka kohustuslike pensionifondide puhul avaldada investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt jätkusuutlikkust käsitlevat teavet. Eesmärgiks on rakendada vabatahtlikele ja kohustuslikele pensionifondidele sarnaseid nõudeid, arvestades muu hulgas, et kohustuslike pensionifondide maht ja seega ka mõju Eestis on suur;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2019/1238 üleeuroopalise personaalse pensionitoote (PEPP) kohta kehtestatud nõuete rikkumise tagajärjeks olevad vääртеokaristuste piirmäärad tõstetakse vastavates finantssektori seadustes füüsilise isiku puhul 300 trahviühikult 700 000 eurole ja juriidilise isiku puhul 400 000 eurolt 5 miljoni eurole, mis eelnõude samaaegse menetluse tõttu jäi tegemata 2023. aasta 1. novembril jõustunud audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadusega (finantsvaldkonna vääртеokaristuste reform, EL-i õigusest tulenevad karistused), millega tõsteti kõiki finantssektori seadustes sätestatud vääртеokaristuste määrasid;
- tehakse muid väiksemaid parandusi, eelkõige sõnastuslikke täpsustusi Euroopa Parlamendi

ja Nõukogu direktiivi 2009/65/EÜ vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeringuks loodud ettevõtjaid (eurofondid) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/1160, millega muudetakse direktiive 2009/65/EÜ ja 2011/61/EL seoses investeerimisfondide piiriülese turustamisega, paaris IFS-s sisalduvas ülevõtmismissättes.

Valdavalt on tegemist tehnilist laadi muudatustega. Muudatused on kavandatud jõustuma üldises korras. Erandiks on eelnõu § 1 punktid 6 ja 8–22, mis puudutavad II samba pensionivara pärimist, sh II samba pensionilepingute soodustatud isikute võimalusi pärast kindlustusvõtja surma, ja mis on kavandatud jõustuma 2025. aasta 1. juunil. Nende muudatuste hilisem jõustumine on vajalik, et jõuaks teostada vajalikud arendused pensioniregistris.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna nõunik Kertu Fedotov (kertu.fedotov@fin.ee; 58 851 393) ja Marit Maidla (marit.maidla@fin.ee).

Eelnõu juriidilise kvaliteedi osas tegi ettepanekuid Rahandusministeeriumi personali- ja õigusosakonna nõunik Marge Kaskpeit (tel 5885 1423, marge.kaskpeit@fin.ee). Eelnõu keelelise toimetamise ettepanekud tegi sama osakonna keeleteoimetaja Sirje Lilover (tel 5885 1468, sirje.lilover@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse kogumispensionide seadust (KoPS) (RT I, 06.07.2023, 45), investeerimisfondide seadust (IFS) (RT I, 06.07.2023, 34), kindlustustegevuse seadust (KindlITS) (RT I, 17.03.2023, 12), krediidasutuste seadust (KAS) (RT I, 17.03.2023, 17), tulumaksuseadust (TuMS) (01.07.2025 jõustuv ja kuni 31.12.2025 kehtiv redaktsioon RT I, 02.05.2024, 15) ja väärtpaberituru seadust (VPTS) (RT I, 06.07.2023, 128).

Tulenevalt esimese kooskõlastusringi käigus esitatud märkustest ja tehtud ettepanekutest on eelnõus tehtud muudatusi. Olulisemana neist võib välja tuua eelnõu täiendamise KoPS § 17¹ täiendamise lõikega 2¹ ja § 52⁶ lõike 6 esimese lause muutmise, mis võimaldavad II sambast raha välja maksta, kui pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontole on jäänud väärtpabereid, mida ei ole seaduses nimetatud põhjustel võimalik võõrandada, ja võimaldavad sellised väärtpaberid pensioni investeerimiskonto sulgemise eesmärgil ka tavalisele väärtpaberikontole ümber registreerida. Esimese kooskõlastusringi järgselt on aga ka näiteks loobutud esialgselt plaanist lubada pensionifondi vara investeerimist 10% ulatuses ka seaduses nimetatata varaklassidesse (IFS § 121 muutmine). Kõnealuse muudatuse eesmärgiks oli pakkuda täiendavat paindlikkust pensionifondi investeringute tegemiseks kinnisasjadesse olukorras, kus seda tehakse eriotstarbelise äriühingu kaudu ja millisel juhul võib pidev uute aktsiate või osade, millesse pensionifondil on seaduse kohaselt lubatud investeerida, väljalaskmine olla praktikas tülikas. Eelnõus olnud sõnastuses lubanuks kavandatud muudatus aga pensionifondi vara investeerida ka näiteks krüptovarasse. Arvestades eelnõu kohta esitatud tagasisidet on IFSi võimalik muutmine võetud täiendavalt analüüsida, et kaaluda veelkord selle otstarbekust ja otsida võimalust sõnastuse täpsustamiseks, et see vastaks kitsamalt oma mõttele. Kooskõlastusringil laekunud märkuste ja nendega arvestamise kohta saab põhjalikuma ülevaate seletuskirja lisast.

Eelnõu seotus muu menetluses oleva eelnõuga

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu seotus Euroopa Liidu õiguse rakendamisega

Eelnõu omab puutumust viie Euroopa Liidu õigusaktiga:

1. IFS-i lisatakse norm, millega kohaldatakse kohustuslikele pensionifondidele Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2019/2088, mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris (*edaspidi määrus 2019/2088*), ning sellest tulenevalt ka määrust (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (*edaspidi määrus 2020/852*).

Määrusega 2019/2088 sätestatakse finantsturu osalistele ja finantsnõustajatele ühtsed läbipaistvuse normid, mis käsitlevad jätkusuutlikkusriskide lõimimist ja negatiivse jätkusuutlikkuse alase mõjuga arvestamist nende protsessides ning finantstoodete kohta jätkusuutlikkusega seotud teabe esitamist ja avalikustamist. See määrus täiendab teabe avalikustamise ja esitamise nõudeid, mis on sätestatud erinevates finantssektori direktiivides või Euroopa Liidu (EL) määrustes (direktiivid 2009/65/EÜ, 2009/138/EÜ, 2011/61/EL, 2014/65/EL, (EL) 2016/97 ja (EL) 2016/2341 ning määrused (EL) nr 345/2013, (EL) nr 346/2013, (EL) 2015/760 ja (EL) 2019/1238), aga ka personaalseid ja erapensionitooteid reguleerivates riigisisestes õigusaktides sätestatud norme. Määrus 2019/2088 ei muuda põhimõtet, et finantssektori turuosalistel tuleb tegutseda oma klientide parimates huvides. Finantssektor peab oma protsessides, sh hoolsuskohustuse täitmist puudutavates protsessides, arvestama kõiki asjakohaseid finantsriske, nüüd seal hulgas ka asjakohaseid jätkusuutlikkusriske, millel on investeeringu oodatavale tulule või klientidele antavatele soovitudele oluline mõju. Neid riske tuleb järjepidevalt hinnata ning siseeeskirjades vastavad toimingud sätestada. Klientidele teenust osutades tuleb lepinguelse teabe osana muuhulgas käsitleda ka jätkusuutlikkusriskide hindamise tulemusi.

Määruse 2019/2088 artikli 16 kohaselt võivad liikmesriigid otsustada kohaldada määrust ka nende pensionitoodete väljatöötajate suhtes, kes haldavad riiklikke sotsiaalkindlustussüsteeme, mis kuuluvad määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 kohaldamisalasse. Eesti puhul hõlmavad need kohustuslike pensionifondide valitsejaid. Vastavalt kõnealuse määruse artiklile 16 sätestataksegi eelnõuga, et pensionifondi valitseja on kohustatud kohustusliku pensionifondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt avaldama jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud. Pensionifondivalitsejad valitsevad Eestis nii kohustuslikke kui vabatahtlikke pensionifonde ning osad neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet avaldada. Eelnõu jõustumise järgselt hakkavad kõigi nimetatud fondide suhtes kohalduma ühetaolised põhimõtted, mistõttu kaob pensionifondivalitsejatel ka vajadus protsesse ja vastavat reeglistikku selles osas fonditi eristada.

Määruse 2019/2088 kohaldamise tõttu kohaldub kohustuslike pensionifondide suhtes siis automaatselt ka teine eelpool nimetatud määrus – määrus 2020/852, millega omakorda kehtestatakse kriteeriumid, mille alusel määratakse kindlaks, kas majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, et teha kindlaks investeeringu keskkonnasäästlikkuse määr.

2. Eelnõus esitatud väärtekaristusi puudutavad muudatused on seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2019/1238 üleeuroopalise personaalse pensionitoote (PEPP) kohta (*edaspidi PEPPi määrus*). Eelnõuga tõstetakse määruses kehtestatud nõuete rikkumise tagajärjeks olevate väärtekaristuste määrad juriidiliste isikute puhul 5 000 000 eurole ja füüsiliste isikute puhul 700 000 eurole, mis on kooskõlas määruses sätestatuga ja

ühtlasi võrdsustab karistuste määrad teiste sarnaste finantssektori karistusmääradega. Kõnelaused karistuste piirmäärad jäid varem muutmata tulenevalt sellest, et vastavad eelnõud olid paralleelselt menetluses (PEPPi määruse rakendamiseks vajalik eelnõu ja finantssektori väärtekaristuste määrasid tõstev eelnõu).

3. Eelnõuga täpsustatakse IFS § 103 lõikes 4 sätestatud eurofondi investeerimispiirangu sõnastust, et see vastaks selgemalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2009/65/EÜ vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeeringuks loodud ettevõtjaid (eurofondid) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (*edaspidi direktiiv 2009/65/EÜ*), artikli 50 punktis (2)b) sätestatule, mille kohaselt ei ole eurofondidel lubatud omandada väärismetalle ega nende sertifikaate.
4. Lisaks tehakse eelnõuga mõned sõnastuslikud täpsustused Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/1160, millega muudetakse direktiive 2009/65/EÜ ja 2011/61/EL seoses investeerimisfondide piiriülese turustamisega (*edaspidi direktiiv 2019/1160*) artiklite 1(4), 2(4) ja 2(6) IFS-s olevates ülevõtmisätetes. Täpsustused tehakse Euroopa Komisjonilt direktiivi ülevõtmise kohta laekunud hinnanguid arvestades.

Seaduse vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

2. Eelnõu eesmärk

2.1. Kehtiv regulatsioon ja muudatuste vajalikkus

2.1.1. Suletud pensioni investeerimiskonto ja hilisemad laekumised

Kogumispensionide seadus reguleerib pensioni investeerimiskonto avamist ja sulgemist. Konto sulgemisel on eelduseks, et selle konto kaudu soetatud finantsvara on kõik võõrandatud ja kogu raha on kantud pensionifondi, isiku teisele pensioni investeerimiskontole või pensionilepingusse või isikule välja makstud. Lisaks on üldiselt eeldatud, et isik on teinud ka uue valikuavalduse, milles näidanud, kuhu tema teise samba maksed edaspidi laekuma peaksid (erandiks on vaid II sambast lahkumine ning kogu II sambasse kogutud raha ulatuses ühekordse väljamakse saamine või pensionilepingu sõlmimine). Sellele vaatamata võib praktikas siiski esineda olukordi, kus pensioni investeerimiskonto on juba suletud, kuid tekivad hilisemad laekumised – isikule laekub täiendavat tulu või isik omandab finantsvara, mis oleks vaja registreerida pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol. Tegemist võib olla hilisemate intressi- või dividendilaekumistega või toimub hiljem täiendav väärtpaberiemissioon, misjärel peaks sellised väärtpaberid pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol registreerima, mida aga konto sulgemise tõttu enam teha ei saa. Kogumispensionide seaduses vajab täpsustamist, kuidas tuleks nende hilisemate laekumistega käituda. See raha peaks jõudma isiku viimati valitud pensionifondi, teisele pensioni investeerimiskontole või sõlmitud pensionilepingusse või juhul, kui II sambasse kogutud raha oli isikule muidu juba välja ära makstud, siis peaks ka see lisandunud raha läbi täiendava väljamakse temani jõudma. Eelnõuga lisatakse vastavad reeglid kogumispensionide seadusesse.

2.1.2. Pensioni investeerimiskonto sulgemine ja võõrandamiskõlbmatud väärtpaberid

Vastavalt KoPS § 17¹ lõikele 2 peab pensioni investeerimiskonto sulgemiseks olema kogu selle konto kaudu soetatud finantsvara võõrandatud ja raha pensioni investeerimiskontole laekunud, kust selle saaks vastavalt konkreetsele olukorrale, kas isikule välja maksta, kanda tema sõlmitud pensionilepingusse, valitud pensionifondi või teisele pensioni investeerimiskontole. Teatud juhtudel võib aga ette tulla olukordi, kus finantsvara võõrandamine ei ole vara osapooltest mitte sõltuvalt võimalik.

Kogu pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara võõrandamist eeldab ka raha väljavõtmine II sambast lahkumisel. Et sellisel juhul makstakse välja kogu II sambasse kogutud raha, ei ole lubatud, et osa vara (raha) jääks pärast sambast lahkumist sinna alles. Erandina sätestab KoPS § 52⁶ lõike 6 esimene lause, et vara võõrandamise nõuet ei kohaldata pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara suhtes, mille võõrandamine, sealhulgas finantsvara soetamisel sõlmitud lepingu lõpetamine, ei ole finantsvara teise osapoolle suhtes pankrotimenetluse algatamise, krediidasutuse suhtes väljakuulutatud moratooriumi või kriisilahendusmenetluse algatamise, kindlustusandjale kehtestatud erirežiimi või õigusaktides sätestatud muu tagajärgedelt sarnase sündmuse või toiminguga seaduse kohaselt võimalik. II sambast lahkujale tehakse sel juhul väljamakse summas, mida on võimalik välja maksta. Kui eelpoolnimetatud võõrandamist takistavad asjaolud langevad mingil hetkel ära, võõrandatakse ka see vara ning tehakse sambast lahkunud isikule uus väljamakse. Praktikast võib see võtta väga kaua aega ja tihti on tulemuseks see, et sellist vara võõrandada ei õnnestugi. Vara väärtuse saab hinnata nulli, kuid kui tegemist on väärtpaberitega, mis on registreeritud pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol, ei ole võimalik seda väärtpaberikontot ega pensioni investeerimiskontot sulgeda. Kontode avatuna hoidmisega kaasnevad kulud krediidasutusele ning kontode, millel tehinguid ei toimu ja mida sisuliselt ei kasutata, lõputult avatuna hoidmine on ebamõistlik.

Eelnõuga täpsustatakse KoPS § 52⁶ lõike 6 esimese lause sõnastust, et laiendada põhjuste loetelu, mis juhul vara võõrandamist enne sambast lahkumist ei eeldata tingimata. Need on juhud, kus võõrandamine ei ole võimalik kauplemise peatamise või lõpetamise tõttu väärtpaberituruse seaduse §-s 3 nimetatud kauplemiskoha poolt või finantsvara teise osapoolle või tehingu tegemiseks vajaliku finantsvahendaja suhtes pankrotimenetluse algatamise, krediidasutuse suhtes väljakuulutatud moratooriumi või kriisilahendusmenetluse algatamise, kindlustusandjale kehtestatud erirežiimi või muu pädeva haldusorgani tagajärgedelt sarnase otsuse või kohtuotsuse tõttu seaduse kohaselt võimalik. Uute alustena tuuakse sisse kauplemise peatamine ja lõpetamine kauplemiskoha poolt ning raskused (pankrotimenetluse algatamine või saneerimine või muu pädeva haldusorgani või kohtu tagajärgedelt sarnane otsus) tehingu tegemiseks vajaliku finantsvahendajaga (näiteks investeerimisühing, väärtpaberite keskdepositoorium vms).

Paika jääb põhimõte, et kui võõrandamise takistused langevad ära, siis finantsvara võõrandatakse ja pensioni investeerimiskontole laekunud summas tehakse sambast lahkunud isikule väljamakse (enne pangakontole kandmist peetakse väljamakstavalt summalt kinni tulumaks).

Sõltuvalt finantsvara võõrandamist takistanud menetluse või režiimi tulemustest võib finantsvara aga jääda nõ võõrandamiskõlbmatuks (pankrotimenetluse lõppemisel eelkõige). Erinevalt kauplemise peatamisest, mille saab tühistada, ei osutu väärtpaberite võõrandamine võimalikuks ka pärast kauplemise lõpetamist kauplemiskoha poolt.

Selleks, et sellises olukorras oleks võimalik pensioni investeerimiskontot sulgeda (eelkõige teemaks, kui isik on sambast lahkunud, kuid ka siis, kui pensioni investeerimiskontot ei soovita enam kasutada), lisatakse eelnõuga KoPS § 17¹ võimalus nende nõ võõrandamiskõlbmatute väärtpaberite ümberregistreerimiseks tavalisele väärtpaberikontole. Seda oleks lubatud teha, kui väärtpaberiga kauplemine on kauplemiskoha poolt lõpetatud või kui KoPS § 52⁶ lõikes 6 sätestatud menetluse või režiimi lõppemise järel ei ole pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud väärtpaberite võõrandamine endiselt võimalik. Kui isikul on samas krediidasutuses avatud teine, nõ tavaline väärtpaberikonto, saab krediidasutus korraldada nende väärtpaberite ümberregistreerimise sellele kontole. II samba mõistes on nende väärtpaberite väärtus hinnatud

nulli ja on äärmiselt ebatõenäoline, et neid väärtpabereid ka tulevikus võõrandada õnnestub.

2.1.3. II samba vara pärimine

II samba vara on pärandatav. Erandiks on vaid väljamaksete saamiseks sõlmitud pensionilepingud, mis ei kuulu pärandvara hulka, kuid mille puhul on võimalik sõlmida leping garantiiperioodiga, et kindlustusvõtja surma korral saaksid pensionimaksed, mis on jäänud garantiiperioodi lõpuni välja maksmata, kindlustusvõtja määratud soodustatud isikud või pärijad.

Kohustusliku pensionifondi osakuomaniku surma korral lähevad talle kuuluvad pensionifondi osakud üle pärijale. Samuti lähevad pensioni investeerimiskontot kasutanud isiku surma korral tema pensioni investeerimiskontol olev raha ja selle eest soetatud finantsvara üle pärijale. Pärijal omakorda on õigus kanda päritud kohustusliku pensionifondi osakud oma pensionikontole või need tagasi võtta, samuti võtta pensioni investeerimiskontol olev päritud raha välja. Lisaks on pärijal õigus kanda pensioni investeerimiskontol olev päritud raha oma pensioni investeerimiskontole, registreerida pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara oma pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontole või see finantsvara võõrandada ja finantsvara soetamisel sõlmitud leping lõpetada pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutusega sõlmitud lepingus, finantsvara soetamisel sõlmitud lepingus ja seaduses sätestatud tingimustel ja korras.

Seega, kui pärija soovib päritud II samba vara võtta oma II sambasse (ei soovi väljamakset), kehtib üldine loogika, et esmalt tuleb päritud vara võtta enda kontole ning seejärel saab selle järgmise avaldusega vahetada omale sobiva II samba pensioni kogumise instrumendi vastu, näiteks vahetada kohustuslikku pensionifondi, kus pärija ka ise raha kogub.

Eelnõuga laiendatakse pärija valikuid ning võimaldatakse tal päritud II samba pensionifondi osakud koheselt vahetada selle pensionifondi osakute vastu või kanda nende osakute tagasivõtmisel saadud raha kohe oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma tema kogumispensionide makse. Pärimise protsess muutub sellega pärija jaoks mugavamaks, sest ta ei pea enam esmalt laskma surnud isikule kuulunud pensionifondi osakuid oma pensionikontole kanda, et neid siis alles seejärel oma pensionifondi osakute vastu vahetada. Samal ajal säilib ka võimalus surnud isiku pensionifondi osakute oma pensionikontole võtmiseks. Kui soovitakse valida mõne muu pensionifondi osakuid, siis see eeldab jätkuvalt eraldiseisvat pensionifondi osakute vahetustehingut ning esimese sammuna tuleks sellisel juhul päritud osakud oma pensionikontole võtta. Ka siis, kui pärija on valinud päritud pensionifondi osakute kohese vahetamise oma pensionifondi osakute vastu, on tal loomulikult hiljem võimalik neid osakuid mõne teise pensionifondi osakute vastu vahetada.

Kui pärija makse laekub või peaks laekuma pensioni investeerimiskontole, avaneb eelnõu kohaselt temal lisaks päritud pensionifondi osakute oma pensionikontole kandmisele võimalus need osakud kohe tagasi lasta võtta ja vastav summa oma pensioni investeerimiskontole võtta.

Kui päritakse pensioni investeerimiskontol olev raha, siis ka selle lubab eelnõu kohe kanda, kas pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensionide makse.

Pärijate jaoks, kes soovivad, et päritud II samba varale vastav summa jõuaks pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, mida nad ise II sambas pensioni kogumiseks kasutavad, muutub protsess seega sujuvamaks, sest väheneb ühe avalduse võrra. Pärija jaoks, kes soovibki just päritud pensionifondi osakuid oma pensionikontole, ei muutu midagi.

Garantiiperioodiga pensionilepingute puhul on pärast garantiiperioodi jooksul aset leidnud kindlustusvõtja surma nimetatud perioodi lõpuni tegemata jäänud pensionimaksete summas väljamaksele või väljamaksetele õigus selle lepingu soodustatud isikul. Kui soodustatud isik on ka ise läinud pensionile ja tal on samuti sõlmitud pensionileping, on tal väljamakse kõrval võimalik valida ka selle summa kandmine oma pensionilepingusse täiendava kindlustusmaksena. Soodustatud isikule tehtavat väljamakset käsitletakse kui iga teist tulu ja see on maksustatud tulumaksuga. Võttes summa oma II sambasse, kohalduvad raha väljavõtmisel aga II samba maksureeglid. Seejuures on eluaegne ja vähemalt keskmiselt elada jäänud tähtajaline pension maksuvabad ning lühem tähtajaline pension ja ühekordsed väljamaksed pensionieas maksustatud soodsamas määras (tulumaks on 10%).

Eelnõuga võrdsustatakse soodustatud isikute õigusi ning soodustatud isiku ja pensionifondi või pensioni investeerimiskontol oleva raha või selle kaudu soetatud finantsvara pärijate võimalusi. Selleks antakse ka neile soodustatud isikutele, kel ei ole omal pensionilepingut veel sõlmitud, õigus soovi korral neile muidu väljamaksmisele kuuluv summa oma pensionifondi või pensioni investeerimiskontole võtta. Kui sellist pensionifondi või pensioni investeerimiskontot ei ole, kuhu laekub või viimati laekus soodustatud isiku kogumispensioni makse, tuleb esmalt esitada valikuavaldus fondi või pensioni investeerimiskonto valikuks. Ka soodustatud isikul, kes ei ole II sambaga liitunud, on soovi korral võimalik sambaga liituda (valikuavalduse esitamine) ning talle soodustatud isikuna väljamaksmisele kuuluv summa hoopis oma II sambasse siis võtta.

2.1.4. III samba vahetustehingud – täiendava kogumispensioni kindlustuslepingusse kogutud rahast osa viimine teise kindlustuslepingusse või vabatahtlikku pensionifondi

Kui pensionikoguja soovib vahetada pensionifondi, saab ta vahetada korraga kõik osakud, aga võib vahetada ka vaid osa neist teise pensionifondi osakute vastu. See on nii II ja III samba puhul. III sambas on pensionifondist lisaks võimalik viia vahetamise käigus ka osa või kogu raha täiendava kogumispensioni kindlustuslepingusse. KoPS lubab vahetada ka täiendava kogumispensioni kindlustuslepinguid ja liikuda kindlustuslepingust vabatahtlikku pensionifondi. Eelduseks on siinkohal olnud, et täiendava kogumispensioni kindlustusleping, mida raha kogumiseks enam kasutada ei soovita, öeldakse üles. Nii näeb KoPS § 63 lõige 5¹ ette, et vabatahtliku pensionifondi osakute omandamiseks või kindlustusvõtja teise või uue sõlmitud täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu kindlustusmaks tasumiseks võib kasutada ülesöeldud täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu osa või kogu tagastusväärtust.

Praktikas võib täiendava kogumispensioni kindlustuslepingut sõlmida ka tingimustel, mis lubavad osalist raha väljavõtmist lepingu kehtivuse ajal. Sellest lähtuvalt täpsustatakse eelnõuga KoPSis sätestatud III samba vahetamise regulatsiooni ja võimaldatakse ühest lepingust teise kanda või lepingust vabatahtlikku pensionifondi kanda raha ka nii, et ühe kindlustuslepingu ülesütlemine ei oleks eeltingimuseks. Eelnõu võrdsustab vabatahtlikus pensionifondis ja täiendava kogumispensioni kindlustuslepingus pensioni kogumise tingimusi.

Vahetustehingute käigus pensionikogujale vahepeal väljamakset ei tehta ja raha liigub vabatahtlike pensionifondide või täiendava kogumispensioni kindlustuslepingute või pensionifondi ja kindlustuslepingu vahel, mistõttu ei toimu sellisel raha liigutamisel ka maksustamist. Vastavad sõnastuslikud täpsustused tehakse ka TuMS §-s 21.

2.1.5. Jätkusuutlikkusteguritega arvestamine II sambas

Määruse 2019/2088 kohaselt tuleb finantsturu osalistel avaldada oma veebilehtedel mitmesugust teavet jätkusuutlikkusriskide kohta, sealhulgas näiteks põhimõtete kohta, mida nad järgivad jätkusuutlikkusriskide lõimimisel investeerimisotsuste langetamise protsessi, hoiatavat teavet selle kohta, kui nad leiavad, et investeerimisotsused mõjutavad

jätkusuutlikkustegureid põhiliselt negatiivselt või kui investeringute tegemisel selliseid mõjusid ei hinnata ega arvestata, siis põhjendused selle kohta. Määrus peab finantsturu osaliste all silmas väärtpaberiportfelli valitsemise teenust osutavaid krediidasutusi ja investeerimisühinguid, kindlustuspõhiseid investeerimistooteid pakkuvaid kindlustusandjaid, töandja kogumispensioni asutusi (meil töandja pensionifondi valitseja), pensionitoodete väljatöötajaid, üleeuroopalise personaalse pensionitoote (PEPP) pakkujaid, eurofondi ja alternatiivfondi valitsejaid ning määruste (EL) nr 345/2013 artiklis 14 ja (EL) 346/2013 artiklis 15 vastavalt nimetatud riskikapitalifondi ja sotsiaalettevõtlusfondi valitsejaid. Seejuures on pensionitoodete väljatöötajate all omakorda peetud silmas selliseid ettevõtjaid, kes pakuvad järgmisi pensionitooeid:

- (i) pensionitooted, mille esmane eesmärk on siseriikliku õiguse kohaselt tagada investorile pensionipõlves sissetulek ning mis annavad investorile õiguse teatavatele hüvitistele;
- (ii) erapensionitooted, mille puhul siseriikliku õiguse kohaselt nõutakse töandja rahalist osalust ning töandja või töötaja ei saa pensionitoodet ega selle pakkujat valida.

Eestis punktis (ii) nimetatud pensionitooeid ei eksisteeri, punktis (i) nimetatud pensionitoodeteks on aga kohustuslikud ja vabatahtlikud pensionifondid.

Kui üldine põhimõte on, et kõigile nimetatud finantsturu osalistele määrus kohaldub, siis teeb selle artikkel 16 näiteks erandi riikliku sotsiaalkindlustussüsteemi osaks olevatele pensioniskeemidele, täpsemalt selliste skeemide pakkujatele. Nimelt sätestab artikkel 16, et liikmesriigid võivad otsustada kohaldada määrust ka nende pensionitoodete väljatöötajate suhtes, kes haldavad riiklikke sotsiaalkindlustussüsteeme, mis kuuluvad määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 kohaldamisalasse. Eesti puhul hõlmab see kohustuslike pensionifondide valitsejaid, kelle suhtes on seega võimalik kaalutleda, kas jätta nad määruse kohaldamise alast välja või mitte.

Arvestades, et kohustuslikud pensionifondid on suurimad investeerimisfondid Eestis ja investeringute mahult väga olulised, ei oleks kohane ega põhjendatud kohustuslikke pensionifonde määruse kohaldamisalast välja jätta. Määruse artiklis 16 sätestatud arvestades sätestataksegi eelnõuga, et pensionifondi valitseja on kohustatud kohustusliku pensionifondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt avaldama jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud (vt eelnõu § 2 punkti 6). See tingib omakorda määruse 2020/852 kohaldamise, mis kehtestab kriteeriumid, mille alusel määratakse kindlaks, kas majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, et teha kindlaks investeringu keskkonnasäästlikkuse määr.

Kohustuslike pensionifondide valitsejad, kes kuuluvad määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 kohaldamisalasse, valitsevad Eestis lisaks kohustuslikele pensionifondidele ka vabatahtlikke pensionifonde ja osa neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet nagunii avaldada. Teada olevalt on praktikas vähemalt enamik pensionifondi valitsejaid määruses sätestatud põhimõtteid kohustuslike pensionifondide puhul juba vabatahtlikult ka rakendanud. Eelnõu väljatöötamise käigus sektorilt laekunud tagasiside kohaselt on ka eelistatud käsitus selline, kus mõlemat liiki pensionifondidele kohaldatakse ühetaolisi nõudeid.

2.1.6. Üleeuroopalise personaalse pensionitoote PEPPi pakkumise suhtes kehtivate nõuete rikkumise tagajärjeks olevad vääртеokaristused

PEPPi määruse rakendamiseks vajalikud seadusemuudatused jõustusid 2023. aasta 27. märtsil. Muu hulgas lisati erinevatesse finantssektori seadustesse siis ka vääртеokaristuste normid määruses kehtestatud nõuete rikkumise puhuks. Viidatud seadusemuudatustega samal ajal oli

menetluses audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (finantsvaldkonna väärtekaristuste reform, EL-i õigusest tulenevad karistused), jõustumisega 2023. aasta 1. novembril. Selle seadusega tõsteti finantssektori väärtekaristuste määrasid, tõstmata jäid aga üleeuroopalise personaalse pensionitoote PEPP-ga seonduvad väärtekaristuste määrad. Vastavad parandused tehakse IFS §-s 503³, KindlITS §-des 263² ja 263³, KAS §-s 134²⁰ ja VpTS §-s 237⁸⁸ ära käesoleva eelnõuga.

ELi õigusest tulenevaid kohustusi kohaldada teatud rikkumiste korral kõrgema määraga rahalisi sanktsioone (sh haldustrahve) on Eesti õiguses käsitletud läbi sunniraha instituudi. Sunniraha rakendatakse ettekirjutuse täitmisele sundimiseks, kui ettekirjutust ei ole hoiatuses toodud tähtajaks täidetud. Ettekirjutused on suunatud tulevikku, et ei rikutaks kehtivaid nõudeid ja seega on neil ka ennetav mõju. Haldussunni meetmeid, sh sunniraha ei sobi rakendada olukorras, kus rikkumist ei ole võimalik ennetada ega kõrvaldada. Seetõttu näevad finantssektori õigusaktid Finantsinspeksioonile ette ka võimaluse väärtemenetluses rahatrahvi määramiseks (karistusõiguslik meede). Lisaks rikkumise toime pannud isiku karistamisele on neil väärtemenetluses määratud rahatrahvidel ka nn üldpreventiivne mõju – eesmärk hoida ära rikkumisi tulevikus.

PEPPi määruse artikli 67 punkt 2 näeb ette, et liikmesriigid tagavad, et nende õigus- ja haldusnormidega on ette nähtud karistused ja muud haldusmeetmed vähemalt järgmisteks juhtudeks:

- a) artikli 6 lõikes 1 osutatud finantsettevõtja on saavutanud PEPPi registreerimise vale- või eksitavaid andmeid esitades või mõnel muul ebaausal viisil artikleid 6 ja 7 rikkudes;
- b) artikli 6 lõikes 1 osutatud finantsettevõtja pakub või levitab tooteid nimetuste „üleeuroopaline personaalne pensionitoode“ või „PEPP“ all, kuigi nimetatud tooted on nõuetekohaselt registreerimata;
- c) PEPPi pakkuja ei ole artiklit 18 või 19 rikkudes võimaldanud kaasaskantavuse teenust või esitanud artiklite 20 ja 21 kohaselt nõutud teavet selle teenuse kohta või ei ole täitnud IV ja V peatükis, artiklites 48 ja 50 ning VII peatükis sätestatud nõudeid ja kohustusi;
- d) deponoorium ei ole täitnud talle artiklist 48 tulenevaid kontrollkohustusi.

PEPPi määruse vastavad normid on Eesti õigusesse üle võetud ülal viidatud IFS §-ga 503³, KindlITS §-dega 263² ja 263³, KAS §-ga 134²⁰ ja VpTS §-ga 237⁸⁸.

Eelnõu koostamise käigus vaadati üle ka PEPPi määruses ettenähtud rikkumiste koosseisud. Vastavalt PEPPi määruse artikkel 67 punktidele 3 d) ja f) peavad kõigi koosseisude puhul olema kehtestatud maksimaalsete karistumääradena vähemalt 700 000 eurot füüsilisele isikule ja 5 miljonit eurot juriidilisele isikule (arvestades lisaks ka punktides e) ja g) sätestatud). Seega ei võimalda PEPPi määrus kõnealuste rikkumiste puhul madalamaid karistumäärasid kehtestada. Konkreetsete juhtumite puhul karistuste määramisel tuleb Finantsinspeksioonil lähtuda PEPPi määruse artiklist 68, mis muu hulgas näeb ette karistuse määramisel ka rikkumise olulisuse, raskuse ja kestusega arvestamise.

2.3. Eelnõu väljatöötamiskavatsus

Eelnõus esitatud muudatused on valdavalt olemuslikult tehnilist laadi ning seaduseelnõu seadusena rakendamise eesmärgiga ei kaasne olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju. Enamus eelnõu muudatusi vähendavad osaliste koormust ning suurendavad paindlikkust tegutsemisel, ei tõsta aga samal ajal riske.

PEPPi määruses kehtestatud nõuete rikkumisega kaasnevate väärtekaristuste määrad on jäänud ajakohastamata tulenevalt kahe eelnõu omaaegsest paralleelsest menetlusest ja eelnõu

viib vastavad väärtekaristuste määrad vastavusse finantssektori uute analoogsete normidega. Võrreldes läbiviidud finantsvaldkonna väärtekaristuste reformiga eelnõu põhimõttelisi muudatusi ei tee.

Erandiks võiks pidada määruse 2019/2088 ja sellega kaasnevalt määruse 2020/852 kohaldamist kohustuslike pensionifondide valitsemise suhtes, mille suhtes on liikmesriikidele jäetud kaalutusõigus. Määruste kohaldamist on eelnõu väljatöötamise käigus mitteametlikult konsulteeritud kohustuslike pensionifondide valitsejatega, kellelt vastuväiteid ei laekunud. Samad fondivalitsejad valitsevad lisaks ka vabatahtlikke pensionifonde ja osad neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet viidatud määruste kohaselt nagunii avaldada ning teada olevalt on vähemalt enamik neid samu põhimõtteid oma valitsetavate kohustuslike pensionifondide puhul ka juba vabatahtlikult rakendanud. Seega ei too eelnõus esitatud muudatus kaasa olulist sisulist mõju. Eelnõu väljatöötamise käigus sektorilt laekunud tagasiside kohaselt on ka eelistatud käsitus selline, kus mõlemat liiki pensionifondidele kohaldatakse ühetaolisi nõudeid.

Eelnevast tulenevalt ei ole eelnõule väljatöötamiskavatsust koostatud (hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lõike 2 punkt 5).

Eelnõu väljatöötamisel on siiski konsulteeritud Finantsinspektsiooni, Pensionikeskuse, Eesti Pangaliidu, FinanceEstonia ja Eesti Kindlustusseltside Liiduga.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

3.1. Eelnõu § 1 – kogumispensionide seaduse (KoPS) muutmine

KoPS § 3¹ lõiked 7 ja 7¹. Paragrahv reguleerib pensioni investeerimiskontot. Eelnõuga antakse selle lõikele 7 uus sõnastus: „Pension investeerimiskonto ja finantsvaraga seotud tasud ja kulud makstakse pensioni investeerimiskontol olevast rahast. Kui pensioni investeerimiskontol ei ole raha nimetatud tasude ja kulude maksmiseks, on krediidasutusel õigus lubada puuduoleva summa ulatuses pensioni investeerimiskonto jääki ületada ning arvestada sellelt viivitusintressi, kasutada selleks pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara võõrandamist, sealhulgas finantsvara soetamisel sõlmitud lepingu lõpetamist, või realiseerides muul viisil finantsvarast tuleneva väärtuse.“. Kulude katmine viimase võimalusena samas krediidasutuses oleval muul pangakontol oleva raha arvelt, mis kehtivas seaduses on samuti lõikes 7 sätestatud, tõstetakse eelnõuga lõikesse 7¹, lisades sinna viite ka viivitusintressile: „Kui käesolevas paragrahvis sätestatud meetmed ei ole rakendatavad, on krediidasutusel õigus katta pensioni investeerimiskonto ja finantsvaraga seotud tasusid ja kulusid, sealhulgas viivitusintressi isiku samas krediidasutuses oleval muul pangakontol oleva raha arvelt.“.

Muudatus puudutab pensioni investeerimiskonto kasutamise kaasnemate tasude maksmist ja kulude katmist. Põhimõte, et kõik sellised tasud ja kulud püütakse esmajärjekorras katta II samba raha arvelt ja et kui see ei osutu võimalikuks (pension investeerimiskontol pole raha ja uued maksed ei laeku sellele kontole), on krediidasutusel võimalik katta kulusid ka samale isikule avatud muul pangakontol oleva raha arvelt, jääb paika. Eelnõuga täpsustatakse aga, et krediidasutus võib antud olukorras lubada ka pensioni investeerimiskonto jääki ületada ehk kontol miinusesse minna ja sellelt viivist arvestada. Praktikas võib selline olukord esile kerkida, kui pensioni investeerimiskonto kaudu on tehtud investeeringuid, mida ei ole majanduslikult mõistlik kohe realiseerima asuda, ja samal ajal on ette näha hilisem raha laekumine pensioni investeerimiskontole. Kontojäägi ületamine ei ole siinkohal siiski vaadeldav arvelduskrediidi andmisena, sest sellise situatsiooni tekkimine on harv või juhuslik ega kätke endas krediidasutuse soovi krediiti anda või selliselt krediidilt teenida.

KoPS § 17¹ lõiked 2¹ ja 4–6. Paragrahv reguleerib pensioni investeerimiskonto avamist ja sulgemist. Konto avamiseks tuleb sõlmida vastav leping krediidiasutusega. Pensioni investeerimiskonto sulgemine eeldab, et selle konto kaudu soetatud finantsvara on võõrandatud, sealhulgas finantsvara soetamisel sõlmitud lepingud lõppenud, ja kogu kontol olnud raha on kantud kohustatud isiku teisele pensioni investeerimiskontole, seda on kasutatud pensionifondi osakute omandamiseks või pensionilepingu sõlmimiseks või see on kohustatud isikule välja makstud.

Lõikega 2¹ antakse võimalus nõ võõrandamiskõlbmatute väärtpaberite ümberregistreerimiseks tavalisele väärtpaberikontole. Seda oleks lubatud teha pensioni investeerimiskonto sulgemiseks ja vaid juhul, kui väärtpaberiga kauplemine on kauplemiskoha poolt lõpetatud või kui KoPS § 52⁶ lõike 6 esimeses lauses sätestatud menetluse või režiimi lõppemise järel ei ole pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud väärtpaberite võõrandamine endiselt võimalik. Kui isikul on samas krediidiasutuses avatud teine, nõ tavaline väärtpaberikonto, saab krediidiasutus korraldada nende väärtpaberite ümberregistreerimise sellele kontole. II samba mõistes on nende väärtpaberite väärtus hinnatud nulli ja on äärmiselt ebatõenäoline, et neid väärtpabereid ka tulevikus võõrandada õnnestub. Vt ka KoPS § 52⁶ lõike 6 esimese lause muutmise selgitust.

Üldreeglina eeldab pensioni investeerimiskonto sulgemine ka, et kohustatud isik on esitanud valikuavalduse sissemaksete tegemiseks edaspidi pensionifondi või oma teisele pensioni investeerimiskontole (ühel isikul võib pensioni investeerimiskontosid olla mitu). Erandiks (valikuavalduse esitamise nõude suhtes) on siinkohal vaid olukorrad, kus isik on läinud II sambast pensionile ja talle ühekordse väljamakse tegemiseks või tema sõlmitud pensionilepingu kindlustusmakse tasumiseks on kasutatud kogu raha, mis tal II sambasse kogutud oli (st tagasi võeti kõik temale kuulunud pensionifondide osakud ja kasutati kõigil tema pensioni investeerimiskontodel olevaid summasid) või kui isik on II sambast lahkunud ja võtnud kogutud raha välja ega ole II sambaga uuesti veel liitunud.

Vaatamata pensioni investeerimiskonto sulgemise eelduseks olevatele tingimustele võib praktikas siiski ette tulla olukordi, kus konto on juba suletud, kuid tekivad hilisemad laekumised – isikule laekub täiendavat tulu või isik omandab finantsvara, mis oleks vaja registreerida pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol. Mõeldud on siinkohal nii võimalikke hiliseid intressi- või dividendilaekumisi, aga ka näiteks hiljem aset leidvat täiendavat emissiooni, kus lastakse välja täiendavaid väärtpabereid, mida pensioni investeerimiskonto sulgemise tõttu ei ole võimalik sellega seotud väärtpaberikontol enam registreerida. Selliste olukordade lahendamiseks lisatakse KoPS § 17¹ uued lõiked.

Lõikes 4 sätestatakse, et kui pärast pensioni investeerimiskonto sulgemist laekub tulu selle konto kaudu varem soetatud finantsvaralt, kannab krediidiasutus selle registripidajale. Samuti sätestatakse, et kui isik omandab pärast pensioni investeerimiskonto sulgemist finantsvara, mis tuleks registreerida nimetatud pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol, on krediidiasutusel õigus nimetatud finantsvara võõrandada ja kanda selle tulemusel saadud summa samuti üle registripidajale. Kuivõrd pensioni investeerimiskonto on suletud, et saa hilisemad laekumised sellele kontole minna.

Lõikes 5 täpsustatakse omakorda, kuidas tuleb käituda registripidajal, kui krediidiasutuselt sellised summad laekuvad. Kui isikule on juba tehtud II sambast väljamakse, siis võimaldab muudatus Pensionikeskusel ka selle krediidiasutuselt hiljem laekunud raha isikule välja maksta. Seda juhul, kui ta oli kasutanud ühekordset väljamakset pensionieas, et võtta kogu oma II samba raha välja või oli II sambast lahkunud. Kui isik oli sõlminud pensioni saamiseks

pensionilepingu elukindlustusseltsiga ja kasutanud selleks kogu oma II samba raha, kannab Pensionikeskus pangalt hiljem laekunud raha lõike 5 kohaselt sellesse pensionilepingusse järgi.

Seda, kuidas tuleb käituda muudes olukordades, reguleerib lisatav lõige 6. Nimelt tuleb kõigil lõike 5 punktides 1–3 nimetatata juhtudel (so kui on tehtud väljamakse vaid osa raha ulatuses või kui isik alles kogub pensionit) kanda krediidasutuselt isiku pensionikontole laekunud summa sellesse pensionifondi, kuhu laekuvad või peaksid laekuma isiku kohustusliku kogumispensioni maksed, või juhul, kui tal on teine pensioni investeerimiskonto, millele maksed laekuvad või peaksid laekuma, siis sellele kontole. Teisisõnu käsitletakse seda raha nagu kogumispensioni makset ja see liigub vastavalt isiku enda viimasele valikule, kas tema pensionifondi või tema pensioni investeerimiskontole.

KoPS § 18 lõiked 1 ja 2. Paragrahv sätestab, mille arvelt tehakse sissemakseid pensionifondi või pensioni investeerimiskontole. Muudatused, millega lisatakse lõikesse 1 punkt 3¹ ja lõikesse 2 punkt 4¹, on seotud KoPS § 17¹ täiendamisega lõigetega 4–6 ehk suletud pensioni investeerimiskontot puudutavate hilisemate laekumistega. Eelnõuga täiendatakse lõigetes 1 ja 2 esitatud loetelusid rahaga, mis laekub Pensionikeskusele krediidasutuselt pärast seda, kui isiku pensioni investeerimiskonto on krediidasutuse poolt suletud (so tulu selle konto kaudu varem soetatud finantsvaralt või pärast pensioni investeerimiskonto sulgemist omandatud finantsvara võõrandamisest saadud summa). Lõige 1 puudutab sissemakseid pensionifondi ja lõige 2 pensioni investeerimiskontole.

Muudatused, millega lisatakse lõikesse 1 punkt 3² ja lõikesse 2 punkt 4², on seotud KoPSi täiendamisega §-ga 46², millega nähakse garantiiperioodiga pensionilepingu soodustatud isikule ette võimalus talle pärast kindlustusvõtja surma väljamaksmisele kuuluva summa ulatuses pensionifondi osakute väljalaskmiseks või pensioni investeerimiskontole kande tegemiseks. Tegemist on lisavõimalusega, mille soodustatud isik võib valida. Eelnõuga täiendatakse vastavalt siis ka KoPS § 18 lõikeid 1 ja 2, sätestades, et sissemakseid pensionifondi ja või pensioni investeerimiskontole tehakse ka osakute omandamisel või kande tegemisel pensioni investeerimiskontole raha kandmisel garantiiperioodiga pensionilepingust, vastavalt KoPS § 46² lõikes 3 sätestatule.

KoPS § 28 lõiked 2, 2¹, 3 ja 3¹. Paragrahvis on sätestatud kohustusliku kogumispensioni vara pärimist puudutavad üldised põhimõtted. Eelnõuga muudetakse lõikeid 2 ja 3 ning lisatakse paragrahvi uued lõiked 3¹ ja 3². Kehtiva seaduse kohaselt on pärijal võimalik päritud II samba raha (nii pensionifondis kui pensioni investeerimiskontol olev raha) välja võtta. Samuti on pärijal õigus päritud II samba vara oma II samasse võtta. Pensionifondi puhul kantakse surnud isikule kuulunud pensionifondi osakud sellisel juhul pärija pensionikontole. Pensioni investeerimiskontot kui sellist pärija nimele ümber vormistada ei ole võimalik, mistõttu on siin ette nähtud raha kandmine surnud isiku kontolt pärija pensioni investeerimiskontole. Läbi pensioni investeerimiskonto soetatud finantsvara puhul tuleb pärijal see vara siis esmalt realiseerida. Kui nii pärijale kui pärandajale pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutused seda võimaldavad, saab finantsvara ka surnud isiku pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontolt pärija pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontole ümber registreerida.

Eelnõuga laiendatakse pärija valikuid ning võimaldatakse tal päritud II samba pensionifondi osakud koheselt vahetada selle pensionifondi osakute vastu või kanda nende osakute tagasivõtmisel saadud raha oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma tema kogumispensioni makse. Pärimise protsess muutub sellega pärija jaoks mugavamaks, sest ta ei pea enam esmalt laskma surnud isikule kuulunud pensionifondi osakuid oma pensionikontole kanda, et neid siis alles seejärel oma pensionifondi osakute vastu vahetada.

Samal ajal säilib ka võimalus surnud isiku pensionifondi osakute oma pensionikontole võtmiseks. Kui soovitakse valida mõne muu pensionifondi osakuid, siis see eeldab jätkuvalt eraldiseisvat pensionifondi osakute vahetustehingut. Esimene sammuna tuleks sellisel juhul päritud osakud oma pensionikontole võtta. Ka siis, kui pärija on valinud päritud pensionifondi osakute kohese vahetamise oma pensionifondi osakute vastu, on tal loomulikult hiljem võimalik neid osakuid mõne teise pensionifondi osakute vastu vahetada.

Kui pärija makse laekub või peaks laekuma pensioni investeerimiskontole, avaneb eelnõu kohaselt temal lisaks päritud pensionifondi osakute oma pensionikontole kandmisele võimalus need osakud kohe tagasi lasta võtta ja vastav summa oma pensioni investeerimiskontole võtta.

Kui päritakse pensioni investeerimiskontol olev raha, siis ka selle lubab eelnõu kanda, kas pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensioni makse.

Vastavalt muudetakse lõikeid 2 ja 3. Lõikes 2 sätestatakse, et pärijal on KoPS-s sätestatud tingimustel ja korras õigus: (i) kanda päritud osakud oma pensionikontole; (ii) vahetada päritud osakud selle pensionifondi osakute vastu või kanda päritud osakute tagasivõtmisel saadud summa pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kohustusliku kogumispensioni makse; (iii) võtta päritud pensionifondi osakud tagasi; (iv) omandada päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest selle pensionifondi osakuid või kanda see raha oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kohustusliku kogumispensioni makse ning (v) võtta pensioni investeerimiskontol olev päritud raha välja. Pensioni investeerimiskontoga seondult täpsustatakse lõikes 3, et päritud pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara puhul on pärijal pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutusega sõlmitud lepingus, finantsvara soetamisel sõlmitud lepingus ning seaduses sätestatud tingimustel ja korras õigus see finantsvara ka võõrandada ja finantsvara soetamisel sõlmitud leping lõpetada või registreerida see finantsvara kokkuleppel pärandajale ja pärijale pensioni investeerimiskontod avanud krediidasutustega oma pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontole.

Lõikes 2¹ taasesitatakse kehtivas sõnastuses lõike 2 teine lause, mis ütleb, et avaldus KoPS § 28 lõikes 2 nimetatud tehingute tegemiseks, so KoPS §-s 31 sätestatud avaldus, on ühepoolne tehing tsiviilseadustiku üldosa seaduse tähenduses.

Lõikes 3¹ reguleeritakse olukorda, kus pensionifondi, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kohustusliku kogumispensioni makse, osakute väljalaskmine on investeerimisfondide seaduse § 57 või 173 alusel peatatud. Sellisel juhul ei ole võimalik selle pensionifondi osakuid välja lasta, mistõttu sätestatakse ka, et antud juhul ei ole pärijal ka võimalik kasutada oma õigust vahetada päritud pensionifondi osakud selle oma pensionifondi osakute vastu ega õigust omandada selle pensionifondi osakuid päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest. Selleks, et päritud II samba vara oma II sambasse võtta, tuleks pärijal siis, kas võtta surnud isiku pensionifondi osakud oma pensionikontole, kui tegemist on pensionifondi osakutega, või esitada uus valikuavaldus, et suunata esmalt oma maksed uude pensionifondi või oma pensioni investeerimiskontole, misjärel saaks ta juba kasutada ka õigust vahetada päritud pensionifondi osakud kohe oma uue aktiivse pensionifondi osakute vastu või omandada neid osakuid päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest.

KoPS § 29 lõige 1. Paragrahv reguleerib kohustusliku kogumispensioni vara ülekandmist pärijale. Eelnõuga antakse lõikele 1 uus sõnastus. Sätestatakse, et päritud kohustusliku kogumispensioni vara ülekandmist võib taotleda pärija, kellele on avatud KoPS § 17 kohaselt pensionikonto. Kui päritud II samba vara saavad rahas välja võtta kõik pärijad, siis päritud vara

oma II sambasse võtta saavad siiski need inimesed, kes on II sambaga liitunud ehk, kellele on avatud selleks pensionikonto. Võrreldes kehtiva seadusega on loobutud eraldi punktidest, mis kirjeldavad erinevaid pensionikonto omamise võimalusi. Nüüd, kus II sambaga võivad liituda kõik, kes seda soovivad, ei ole need punktid selliselt enam vajalikud. Piisab asjaolust, et isikule on II samba pärast pensionikonto avatud (pensionikonto avatakse ka III sambaga liitumisel, kui seda II samba puhuks juba tehtud ei ole).

Selleks, et võtta päritud II samba vara oma aktiivsesse valikusse (pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma kohustusliku kogumispensioni makse), on juba olemuslikult eeltingimuseks pensionikonto olemasolu. Pensionikonto avatakse valikuavalduse esitamisel või pensionifondi loosimisel, kui avaldust pole esitatud.

KoPS § 31. Paragrahv reguleerib II samba vara pärimisega seonduvat pensionifondi osakute ülekandmise ja väljamakse tegemise korda. Tulenevalt pärija valikute laiendamisest (uute tehingute lisandumine) muudetakse eelnõuga paragrahvi pealkirja. Uueks pealkirjaks saab „Pensionifondi osakute ülekandmise ja vahetamise, päritud raha ülekandmise ja selle eest pensionifondi osakute omandamise ning väljamakse tegemise kord“. Lisaks pensionifondi osakute ülekandmisele ja väljamakse tegemisele viidatakse pealkirjas nüüd ka vahetamisele ja päritud raha ülekandmisele.

Lõike 1 kohaselt tuli selles lõikes nimetatud avaldus kontohalduri vahendusel registripidajale esitada selleks, et kanda päritud osakud pärija pensionikontole või need osakud tagasi võtta (väljamakse). Eelnõuga lisandub sellele avaldusele ka vahetamise võimalus, millega pärija saab surnud isiku pensionifondi osakud koheselt vahetada selle pensionifondi osakute vastu või mille tagasivõtmisel saadud raha ta saab kanda oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma tema kogumispensioni makse. Sellest tulenevalt muudetakse lõike 1 preambulat ja lisatakse sinna viide vahetamisele.

Samuti lisatakse lõikesse 1 punkt 5¹, mille kohaselt tuleb avaldusel märkida iga pensionifondi nimetus, mille osakuid pärija soovib vahetada ja nende osakute arv. Oluline on, et pärija võib korraga kasutada ka mitut valikut, st võtta osa raha välja, võtta osa päritud pensionifondi osakuid lihtsalt oma pensionikontole ja vahetada osa neist oma aktiivsesse pensionifondi või liigutada osa sellest rahast oma pensioni investeerimiskontole, kui tema makse laekub või peaks laekuma sinna. Ka kehtiva seaduse kohaselt saab korraga nii osakuid oma pensionikontole kanda kui osa raha välja võtta. Seepärast on avaldusel ka ette nähtud eraldi andmeväljad erinevate valikute jaoks.

Lõike 3 esimesse lausesse lisatakse samuti viide vahetamisele. Lisaks osakute tagasivõtmisele või pärija pensionikontole kandmisele korraldab registripidaja seega ka osakute vahetamise ja seda kolme tööpäeva jooksul lõikes 1 sätestatud dokumentide saamisest arvates.

Lisatavas lõikes 3¹ reguleeritakse olukorda, kus selle pensionifondi, mille osakuid pärija soovib vahetada või millest ta soovib väljamakset saada, osakute tagasivõtmine on investeerimisfondide seaduse § 57 või 173 alusel peatatud. Sellisel juhul jääb vastav tehing ootele ja registripidaja korraldab vastavalt pärijale väljamakse tegemise või osakute vahetamise esimesel võimalusel pärast nende takistavate asjaolude äralangemist.

Lõike 4 neljandasse lausesse lisatakse samuti viide vahetamisele. Antud lõige reguleerib avalduse täitmisest keeldumist registripidaja poolt. Registripidaja teavitab keeldumisest ja selle põhjustest kontohaldurit, kellel omakorda tuleb sellest viivitamata teavitada avalduse esitanud isikut (pärija). Selleks, et väljamakse saada või päritud pensionifondi osakud oma pensionikontole kanda, tuleb pärijal esitada uus nõuetekohane avaldus. Sama hakkab kehtima

ka päritud pensionifondi osakute vahetamise puhul – selleks, et vahetamise tehingu saaks teha, tuleb pärijal esitada uus avaldus.

Lõigetele 4¹ ja 4² antakse eelnõuga uus sõnastus. Lõiked reguleerivad olukorda, kus pärandvara sisaldab pensioni investeerimiskontol olevat raha. Sellisel juhul ei esitata avaldust registripidajale, aga pärijal tuleb vastav avaldus teha surnud isikule pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutusele. Pensioni investeerimiskontol oleva raha pärijale väljamaksmise korraldab registripidaja viie tööpäeva jooksul pärast seda, kui ta on saanud krediidasutuselt vajalikud andmed (so lõikes 4² sätestatud andmed). Eelnõuga täpsustatakse, et sama kehtib ka päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest selle pensionifondi osakute väljalaskmise või raha pärija pensioni investeerimiskontole kandmise puhul, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensioni makse. Ka lõikesse 4² lisatakse viide päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest pensionifondi osakute omandamisele või pärija pensioni investeerimiskontole kandmisele ning täpsustatakse andmete loetelu, mis pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutusel tuleb selleks registripidajale esitada. Esitada tuleb andmed nii pärandaja kui pärija isikute kohta, pärija pangakonto number ja avalduse, mille pärija krediidasutusele esitas, kuupäev ning summa, mille eest pärija soovib omandada pensionifondi osakuid või mille ta soovib oma pensioni investeerimiskontole kanda, vastavalt sellele kumb neist on tema aktiivne valik. Esitada tuleb ka pärandaja pensioni investeerimiskonto number ja selle avanud krediidasutuse ärinimi. Kui raha soovitakse kanda pärija pensioni investeerimiskontole, siis ka pärija pensioni investeerimiskonto nimi ja selle avanud krediidasutuse nimi.

Paragrahvi lisatakse uus lõige 4³, milles reguleeritakse olukorda, kus selle pensionifondi osakute väljalase on investeerimisfondide seaduse kohaselt peatatud, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensioni makse. Sellisel juhul ei ole võimalik teostada lõikes 3 nimetatud osakute vahetamise tehingut ega lõikes 4¹ viidatud osakute väljalaskmist päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest. Seega tuleb registripidajal antud juhul tehingu tegemisest keelduda ja sellest viivitamata vastavalt kontohaldurit või pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutust teavitada. Viimased omakorda teavitavad tehingu tegemisest keeldumisest viivitamata ka avalduse esitanud isikut (pärija). Pärijal on võimalik siis, kas jääda ootama osakute väljalaskmist takistavate asjaolude äralangemist, võtta raha välja või muuta oma aktiivset valikut, st esitada uus valikuavaldus. Kui tegemist on päritud pensionifondi osakutega, siis on pärijal võimalik ka need osakud lihtsalt oma pensionikontole võtta.

KoPS § 46². Eelnõuga täiendatakse seadust uue paragrahvi, milles sätestatakse garantiiperioodiga pensionilepingu soodustatud isiku õigused. Lõikes 1 korratakse üle garantiiperioodiga lepingu soodustatud isiku tavapärane õigus – so õigus garantiiperioodi lõpuni tegemata jäänud pensionimaksete summas väljamaksele või väljamaksetele. Kas summa makstakse välja korruga või mitmes osas, on sätestatud pensionilepingu tingimustes või lepatakse pärast kindlustusvõtja surma kokku kindlustusandja ja soodustatud isiku vahel. Soodustatud isikul on õigus väljamakse(te)le sõltumata õigustest, millele viitavad sama paragrahvi lõiked 2 ja 4.

Lõikega 2 antakse soodustatud isikule täiendav õigus kasutada summat, mis kuuluks lõike 1 kohaselt talle muidu väljamaksmisele, ka sissemaksena oma pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu tema kogumispensioni makse laekub või viimati laekus. Õigus võtta garantiiperioodiga pensionilepingust laekuv raha väljamakse asemel oma II sambasse on neil soodustatud isikuil, kellele on II samba tõttu pensionikonto avatud. Kui pensionikonto avatakse maksete mittetasumise avalduse esitamise järgselt, on isikul pensionikonto küll olemas, kuid puudub pensionifond või pensioni investeerimiskonto, kuhu laekuvad või oleksid viimati

laekunud kogumispensioni maksed. Sellisel juhul tuleb garantiiperioodiga pensionilepingust raha oma II sambasse toomiseks esitada esmalt valikuavaldus pensionifondi või pensioni investeerimiskonto määramiseks. Valikuavalduse esitamist saavad kasutada ka soodustatud isikud, kes ei ole varem II sambaga liitunud, kuid soovivad seda nüüd teha ja garantiiperioodiga pensionilepingust saadava summa endale II sambasse võtta. Kui soodustatud isikule tehtav väljamakse on maksustatud tulumaksuga tavapärasel määras, siis raha võtmine II sambasse võimaldab tulevikus soodustatud isikul seda raha välja võtta soodsamatel maksutingimustel. Seda eeldusel, et raha võetakse välja II samba pensionieas. Nimelt on eluaegne ja vähemalt keskmiselt elada jäänud pensioni tulumaksuvabad ning lühem tähtajaline pension ja ühekordsed väljamaksud pensionieas maksustatud tulumaksuga määras 10%. Muudatus võrdsustab garantiiperioodiga pensionilepingu soodustatud isiku võimalused pensionifondi osakute või pensioni investeerimiskontol oleva raha või selle kaudu soetatud finantsvara pärijate võimalustega. Ka neil on võimalik päritud pensionivara oma II sambasse võtta.

Lõige 3 täpsustab, et lõikes 2 kehtestatud soodustatud isiku õiguse kasutamisel kannab kindlustusandja vastava summa registripidajale, kes omakorda korraldab KoPS § 22 alusel soodustatud isikule pensionifondi osakute väljalaskmise või raha kandmise tema pensioni investeerimiskontole.

Selguse huvides öeldakse lõikes 4 üle ka, et kui soodustatud isik ise on ka juba pensionil ja tal on sõlmitud pensionileping, on tal garantiiperioodiga pensionilepingu kindlustusvõtja surma korral saadavat summat õigus kasutada ka oma pensionilepingusse täiendava kindlustusmaks tasumiseks. Selline õigus on soodustatud isikul juba kehtiva seaduse kohaselt (vt ka KoPS § 52¹ lõiget 6).

KoPS § 52⁶ lõike 6 esimene lause. II sambast lahkumisel makstakse isikule välja kogu tema II sambasse kogutud raha, millest on kinni peetud tulumaks. Kui pensioni kogumiseks on kasutatud pensioni investeerimiskontot, on sambast lahkumise ja raha väljavõtmise eelduseks see, et kogu pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara on võõrandatud ja raha pensioni investeerimiskontole laekunud (KoPS § 52⁶ lg 5). KoPS § 52⁶ lõike 6 esimeses lauses on sätestatud sellest üldreeglit erisus – lõikes 5 sätestatud tingimust ei kohaldata pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara suhtes, mille võõrandamine ei ole finantsvara teise osapoole suhtes pankrotimenetluse algatamise, krediidasutuse suhtes väljakuulutatud moratoriumi või kriisilahendusmenetluse algatamise, kindlustusandjale kehtestatud erirežiimi või õigusaktides sätestatud muu tagajärgedelt sarnase sündmuse või toiminguga seaduse kohaselt võimalik. Eelnõuga muudetakse lõike 6 esimest lauset ja laiendatakse aluseid, mil lõikes 5 sätestatud kogu vara võõrandamise nõuet ei kohaldata. Lisaks finantsvara teise osapoole pankrotimenetlusele jm lõikes 6 juba nimetatud menetlusele või režiimile võib aluseks olla ka sellise finantsvahendaja suhtes algatatud menetlus või režiim, kes on vajalik tehingu tegemiseks. Finantsvara ebalikviidsuse võib põhjustada mõni lõike 6 esimeses lauses nimetatud asjaolu, mis leiab aset, mitte finantsvara teise osapoole endaga, aga mõne vahendajaga tehingu ahelas. Muudatusega kaetakse ka sellised olukorrad. Ühtlasi lisatakse loetellu ka väärtpaberituruse seaduse §-s 3 nimetatud kauplemiskoha (so reguleeritud väärtpaberiturug, mitmepoolne kauplemissüsteem või organiseeritud kauplemissüsteem) poolt väärtpaberiga kauplemise peatamine või lõpetamine, millisel juhul samuti ei ole väärtpaberite võõrandamine võimalik.

Lõike 6 esimeses lauses loetletud menetlused ja režiimid (pankrotimenetlus, moratorium, kriisilahendusmenetlus ja erirežiim) lähtuvad Eesti õigusest, finantsvara emitent ja finantsvara võivad pärineda aga ka mõnest teisest riigist, mistõttu peaks esitatud loetelu hõlmama ka teiste riikide õiguse kohaseid sarnaseid menetlusi ja režiime. Eelnõuga tehakse täpsustused ka normi selles osas ning sätestatakse, et lõikes 5 sätestatud tingimust ei kohaldata ka finantsvara suhtes,

mille võõrandamine ei ole muu pädeva haldusorgani tagajärgedelt sarnase otsuse või kohtuotsuse tõttu seaduse kohaselt võimalik. Lõike 6 esimeses lauses nimetatud finantsvara võõrandamise võimatust tingivad asjaolud – pankrot, moratorium jne – on erinevatel alustel tehtavad otsused, mistõttu asendatakse õiguskindluse huvides viide õigusaktides sätestatud muule tagajärgedelt sarnasele sündmusele või toimingule viitega muu pädeva haldusorgani tagajärgedelt sarnasele otsusele või kohtuotsusele.

Kui lõike 6 esimeses lauses nimetatud põhjused ära langevad ühel hetkel ja finantsvara muutub võõrandatavaks, misjärel pensioni investeerimiskontole laekub raha, kohaldub sama lõike teise lause kohaselt lõikes 7 sätestatu ehk teisest sambast lahkunud isik saab pensioniregistri pidajalt uue väljamakse, eeldusel, et tal ei ole vahepeal tekkinud uuesti kohustust kogumispensioni makset tasuma hakata (kui sambast lahkumisest on möödunud 10 aastat, on endisel pensionikogujal võimalik korra veel II sambaga liituda ja kogumisega uuesti alustada). Pensioniregistri pidaja teeb väljamakse esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem kui järgmisel KoPS § 43¹ lõikes 2 sätestatud väljamakse tähtpäeval. Neid põhimõtteid eelnõuga ei muudeta.

Sõltuvalt finantsvara võõrandamist takistanud menetluse või režiimi tulemustest võib finantsvara aga jäädaagi nõ võõrandamiskõlbmatuks (pankrotimenetluse lõppemisel eelkõige). Erinevalt kauplemise peatamisest, mille saab tühistada, ei osutu väärtpaberite võõrandamine võimalikuks ka pärast kauplemise lõpetamist kauplemiskoha poolt. Et sellisel juhul oleks ikkagi võimalik pensioni investeerimiskontot sulgeda, täiendatakse eelnõuga KoPS § 17¹ ja võimaldatakse neil väga piiritletud juhtudel pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud, kuid nõ võõrandamiskõlbmatuks muutunud väärtpaberid isiku tavalisele väärtpaberikontole ümber registreerida. Vt ka KoPS § 17¹ lõike 2¹ selgitust.

KoPS § 63 lõiked 5¹ ja 5². Muudatused puudutavad III samba ehk täiendava kogumispensioni kindlustuslepingut. Paragrahvi lõiked 5–5⁵ reguleerivad õigust öelda täiendava kogumispensioni kindlustusleping üles ning sealt omakorda kindlustusvõtja õigust kasutada ülesöeldud lepingu kogu tagastusväärtust või sellest osa oma teise täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu või uue sõlmitud lepingu kindlustusmaks tasumiseks ja ülesöeldud lepingu kogu tagastusväärtuse või sellest osa kasutamist vabatahtliku pensionifondi osakute omandamiseks. Sellisel juhul kindlustusvõtjale väljamakset ei tehta ning raha liigub otse ühest III samba kindlustuslepingust teise või kindlustuslepingust vabatahtlikku pensionifondi, mis omakorda tähendab, et vastavalt TuMS §-s 21 sätestatule ei tule antud juhul vahepeal kindlustusvõtjal ka tulumaksu tasuda (sest väljamakset talle ei tehta). Sama skeemi lubab KoPS § 63 lõige 5³ lepingu lõppemisel kohaldada kindlustusvõtja soovil ka selle lepingu alusel väljamaksmisele kuuluva kindlustuspensioni suhtes (lepingut ei öelda üles, aga see lõpeb ning siinkohal on samuti kindlustusvõtjal võimalik kogutud summa maksuvabalt teise III samba kindlustuslepingusse või vabatahtlikku pensionifondi liigutada). Sarnased võimalused on pensionikogujal ka siis, kui ta kasutab raha kogumiseks vabatahtlikku pensionifondi (vt KoPS § 57, 64 ja 65), st ka osakuomanikul on võimalik vahetada ühe vabatahtliku pensionifondi osakuid teise vabatahtliku pensionifondi osakute vastu või liikuda pensionifondist III samba kindlustuslepingusse ilma, et talle vahepeal väljamakset tehtaks ja et ta vahepeal tulumaksu maksmata peaks. Seejuures ei pea osakuomanik tingimata vahetama ära kõiki oma pensionifondi osakuid, aga võib vahetada neist ka vaid osa. Eelnõuga ühtlustatakse III samba pensionifondide ja kindlustuslepingute regulatsiooni selles osas ning pakutakse ka kindlustuslepingu puhul võimalust lasta selle lepingu osaline väljamakse otse teise III samba kindlustuslepingusse või vabatahtlikku pensionifondi kanda. Kindlustusvõtjale sellisel juhul väljamakset ei toimuks, mistõttu oleks ka siin võimalik rakendada TuMS § 21 põhimõtet, et tulumaksu sel hetkel ka tasuma veel ei peaks (vt ka TuMS § 21 muudatuste selgitusi).

Selleks täiendatakse KoPS § 63 lõiget 5¹ punktiga 3 ja sätestatakse, et kindlustusvõtja võib täiendada kogumispensioni saamiseks kasutada ka lepingu osalist väljamakset kindlustusvõtja teise lepingu või uue sõlmitud lepingu kindlustusmakse tasumiseks või vabatahtliku pensionifondi osakute omandamiseks, kui lepingu tingimuste kohaselt kindlustusvõtjale sellist osalist väljamakset võimaldatakse. See, kas III samba kindlustusleping osalist väljamakset võimaldab, on reguleeritud lepingu tingimustes. Eelnõu muudab lihtsalt regulatsiooni III samba pensionifondide ja kindlustuslepingute jaoks ühetaoliseks. Vastavalt antakse uus sõnastus ka lõikele 5², kuhu lisatakse samuti viide lepingu osalisele väljamaksele.

3.2. Eelnõu § 2 – investeerimisfondide seaduse (IFS) muutmise

IFS § 37 lõike 3 punkt 1. Eelnõuga täpsustatakse, millal ei pea investeerimisfondi tingimuste või põhikirja muudatusi Finantsinspeksiooniga kooskõlastama. Kehtiva sõnastuse kohaselt ei pea Finantsinspeksiooniga muudatusi kooskõlastama, kui muudetakse üksnes neid sätteid, mida fond on kohustatud muutma tulenevalt õigusaktides tehtud muudatustest või millega tehakse tingimustes või põhikirjas parandusi või muudatusi, mis ei mõjuta osakuomanike või aktsionäride õigusi ja kohustusi või mis on osakuomanike või aktsionäride suhtes soodustava iseloomuga, nagu osakuomanike või aktsionäride arvel makstavate tasude või kulude piirmäära alandamine. Praktikaks on ilmnenu, et viide muudatustele, mis ei mõjuta osakuomanike või aktsionäride õigusi ja kohustusi, on mitmeti tõlgendatav, mistõttu muudetakse eelnõuga seda kohta ja sätestatakse otsesõnu, et kooskõlastada ei tule redaktsioonilisi muudatusi. Seeläbi välistatakse katsed muuta kooskõlastamata selliseid punkte, mille puhul tekib järelevalvega vaidlus, kas osakuomanike või aktsionäride õigused ja kohustused jäävad selgelt mõjutamata. Mõeldud on antud tingimuse puhul redaktsioonilisi parandusi ja muudatusi, kus tõepoolest igasugune mõju fondi investorite õigustele ja kohustustele puudub.

IFS § 91¹ lõike 1 punktid 3 ja 4 ning lõige 3. Paragrahvis on sätestatud täiendavad nõuded fondivalitsejale, kui pakutakse alternatiivfondi isikule, kes ei ole kutseline investor. Lõike 1 punktides 3 ja 4 ning lõikes 3 tehakse sõnastuslikud täpsustused direktiivi 2019/1160 ülevõtmisäetes (samad täpsustused tehakse ka IFS § 270¹ lõike 1 punktides 3 ja 4, vt selgitust nende kohta IFS § 270¹ muudatuste selgituste juures).

Lõike 1 punkti 3 muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge nõue, et kui alternatiivfondi pakutakse isikule, kes ei ole kutseline investor, siis kohustub fondivalitseja andma isikule muuhulgas infot ka selle kohta, millised õigused isikul siseriiklikest seadustest tulenevalt investorina on.

Lõike 1 punkti 4 muudatuse aluseks on samuti direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 6. Lisatakse täiendus, et investoritele kättesaadavaks tehtav teave peab olema esitatud sellisel kujul, et investoril oleks soovi korral võimalik sellest teabest ka koopiaid teha.

Lõike 3 esimesele lausele antakse eelnõuga uus sõnastus ja lõikesse lisatakse uus teine lause. Kolmas lause jääb uues sõnastuses lõikesse 3 muutmata kujul. Muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 1 lõige 4 ja artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge viide, et fondile sama paragrahvi lõikes 1 pandud kohustusi võib täita kas fondivalitseja, tema määratud kolmas isik või mõlemad, jagades kohustuste täitmist omavahel.

IFS § 103 lõige 4. Paragrahv sätestab, kuhu võib investeerida eurofondi vara. Lõike 4 kohaselt ei või eurofondi vara investeerida väärismetallidesse¹ ja väärtpaberitesse, mille alusvaraks on

¹ Väärismetallideks peetakse üldjuhul kulda, hõbedat, palladiumit ja plaatina. Ka väärismetalltoodete seadus sätestab, et väärismetall on puhas kuld, hõbe, plaatina ja pallaadium ning nende sulamid. Kuld on nendest ülekaalukalt kõige levinum investeerimisobjekt.

väärismetall või mille hind sõltub väärismetallist. Sellest piirangust teeb erisuse pensionifondide regulatsioon (IFS § 123), mis sätestab, et IFS § 103 lõikes 4 nimetatud varasse ja väärtpaberitesse, mille alusvaraks on toore või mille hind sõltub sellest võib pensionifondi varast investeerida kuni 25%. Kõnealuste sätete tõlgendamisküsimused on toonud esile, et IFS § 103 lõige 4 ei ole üheselt vastavuses direktiivi 2009/65/EÜ artikli 50 punktiga (2)b), mille kohaselt ei ole eurofondidel lubatud omandada väärismetalle ega nende sertifikaate. Ehk antud juhul võib jõuda järeldusele, et kehtiva IFS § 103 lõike 4 piirang on laiema tähendusega kui direktiiv on ette näinud. Seda seepärast, et väärismetalli sertifikaadi all peetakse silmas üldjuhul vastavat väärismetalli esindavat nõ tunnustust (tõendab üldjuhul konkreetse väärismetalli ja selle koguse olemasolu) või ka ETC-id (*exchange traded commodities*), kus konkreetset vastav tagatis ongi väärismetallides ehk mis annavad vastavate metallide osas nõ füüsilise hoidmisvõimaluse. Väärtpabereid, mille alusvaraks võivad olla väärismetallid, võib aga mõista laiemalt – nende all võib silmas pidada ka erinevaid tuletisinstrumente, millega saab lihtsalt ka kaubelda. Eelnõuga viiakse IFS § 103 lõikes 4 sätestatud eurofondide investeerimispiirang vastavusse viidatud sättega direktiivis, sätestades IFS § 103 lõikes 4 selle piirangu kitsamas tähenduses – see tähendab, et eurofondi vara ei või investeerida väärismetallidesse ega konkreetset neid esindavatesse sertifikaatidesse. Piirangu laiendamine võrreldes direktiivis sätestatuga ei ole olnud taotluslik ning IFS § 103 lõike 4 eesmärgiks ei ole olnud välistada investeringuid näiteks väärismetallide kaevandajatesse vmt instrumentidesse või siit tulenevalt omakorda pensionifondidel näiteks tuuleparkidesse.

IFS § 120 lõike 2 punkt 2. Paragrahv reguleerib muu avaliku fondi, mis ei ole eurofond ega pensionifond, vara investeerimise ja riskide hajutamise nõudeid. Selle lõige 2 sätestab, millesse võib selline fond lisaks IFS §-s 103 sätestatule investeerida. Muu hulgas lubab lõike 2 punkt 2 investeerida ka väärismetallidesse ja väärtpaberitesse, mille alusvaraks on väärismetall või mille hind sõltub väärismetallist. Mõeldud on, et eurofondide suhtes kohalduvat väärismetalle puudutavat investeerimispiirangut nende muude fondide suhtes ei rakendata. Tulenevalt IFS § 103 lõike 4 sõnastuse täpsustamist vajab samasugust muudatust ka IFS § 120 lõike 2 punkt 2. Mõte on jätkuvalt sama – kui eurofondidel ei ole lubatud investeerida väärismetallidesse ega neid esindavatesse sertifikaatidesse, siis muudel avalikel fondidel on see lubatud. Eelnõuga tehakse vastav sõnastuslik täpsustus.

IFS § 121 lõike 2 punktid 2 ja 3. Paragrahvi 121 lõige 2 sätestab varaklassid, millesse, erinevalt eurofondidest, võib pensionifondi vara lisaks investeerida. Tulenevalt IFS § 103 lõike 4 ja § 123 sõnastuste muutmise täpsustatakse eelnõuga ka IFS § 121 lõike 2 punktide 2 ja 3 sõnastusi. Lõike 2 punkti 2 kohaselt on pensionifondi vara lubatud investeerida väärismetallidesse. Eelnõuga lisatakse siia ka nii väärismetalle kui toormeid esindavad sertifikaadid. Lõike 2 punktist 3 jäetakse välja viide väärtpaberi hinna sõltuvusele väärismetallist või toormest, mida ei ole IFS § 123 muutmise tõttu vajalik enam eraldi välja tuua. Vt ka selgitusi IFS § 103 lõike 4 ja § 123 muutmise kohta).

IFS § 123. Paragrahv reguleerib pensionifondi vara investeerimist väärismetallidesse ja toormetesse. Eelnõuga antakse paragrahvi tekstile uus sõnastus. Muudatus on seotud IFS § 103 lõike 4 muutmisega. Loogika, et pensionifondid võivad teatud mahus investeerida varasse, mis IFS § 103 lõike 4 kohaselt on eurofondidele keelatud, jääb paika. Samuti jääb kehtima õigus investeerida pensionifondi vara teatud mahus väärtpaberitesse, mille alusvaraks on toore. Sõnastust täpsustatakse tulenevalt IFS § 103 lõike 4 muutmise ning ühtlustatakse väärismetalle ja toormeid puudutav regulatsioon osas, mis käsitles varasemalt hinnast sõltuvust, nüüd aga väärismetalle ja toormeid esindavaid sertifikaate. Eelnõuga sätestatakse, et pensionifondi vara võib väärismetallidesse, väärtpaberitesse, mille alusvaraks on toore ning

väärismetalle ja toormeid esindavatesse sertifikaatidesse paigutada kokku kuni 25 protsendi ulatuses pensionifondi vara väärtusest. Sellistele investeeringutele kokku kehtivat piirmäära 25% pensionifondi vara väärtusest, eelnõu ei muuda.

IFS § 128 lõige 4. Paragrahv reguleerib pensionifondi vara investeerimist kinnisasjadesse. Lõikest 4 jäetakse eelnõuga välja viide investeeringutele, mis on tehtud väärtpaberitesse või muudesse instrumentidesse, mille hind või millest saadav tulu kaudselt sõltub kinnisvara hinnast või selle muutusest. Sarnaselt väärismetallidele ja toormetele jäetakse eelnõuga ka kinnisvarainvesteeringute puhul seega välja viide kaudsele seosele, mis on praktikas põhjustanud probleeme normi tõlgendamisel. Nii on praktikas kujunenud olukord, kus sama piirangu alla (kohustuslike pensionifondide puhul 40% ja vabatahtlike pensionifondide puhul 70%) arvatud näiteks pensionifondi arvel otse omandatud kinnisasjad ja kinnisvarasektoris tegutseva äriühingu emiteeritud võlakirjad, mille seos kinnisvara hindadega on – kui üldse – siis kaudne. Et kaasused võivad olla väga erinevad, on konkreetseid suuniseid, millal tuleks mõju hinnata kaudseks, keeruline õigusaktis ette näha. Nii on kehtestatud nõuet praktikas keeruline ja koormav täita ning investeeringute arvamine seaduses kehtestatud piirmäära alla on fondivalitseja hinnangust sõltuv. See omakorda tekitab olukorra, kus turul puudub ühtne praktika. Kuivõrd sõltuvus kinnisvara hinnast või selle muutusest tihti ongi sellisel juhul väga kaudne, ei ole sellise investeeringuga kaasnev võimalik risk kokkuvõttes nii suur, et kaaluks üles täiendava koormuse (kaudse seose olemasolu kontrollimine erinevate emitentide ja instrumentide puhul tekitab täiendavat administratiivkoormust ja kulu) ning ebaühtlase rakendamise, mille sellise nõude kohaldamine tingib.

IFS § 270¹ lõike 1 punktid 3 ja 4 ning lõige 3. Paragrahvis on sätestatud täiendavad nõuded mitteavaliku fondi valitsejale, kui pakutakse mitteavalikku alternatiivfondi isikule, kes ei ole kutseline investor. Lõike 1 punktides 3 ja 4 ning lõikes 3 tehakse sõnastuslikud täpsustused direktiivi 2019/1160 ülevõtmisäetes (muutmisseite ise asub IFS § 91¹ lõike 1 punktide 3 ja 4 muutmise juures).

Lõike 1 punkti 3 muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge nõue, et kui alternatiivfondi pakutakse isikule, kes ei ole kutseline investor, siis kohustub fondivalitseja andma isikule muuhulgas infot ka selle kohta, millised õigused isikul siseriiklikest seadustest tulenevalt investorina on.

Lõike 1 punkti 4 muudatuse aluseks on samuti direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 6. Lisatakse täiendus, et investoritele kättesaadavaks tehtav teave peab olema esitatud sellisel kujul, et investoril oleks soovi korral võimalik sellest teabest ka koopiaid teha.

Lõike 3 esimesele lausele antakse eelnõuga uus sõnastus ja lõikesse lisatakse uus teine lause. Kolmas lause jääb uues sõnastuses lõikesse 3 muutmata kujul. Muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 1 lõige 4 ja artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge viide, et fondile sama paragrahvi lõikes 1 pandud kohustusi võib täita kas fondivalitseja, tema määratud kolmas isik või mõlemad, jagades kohustuste täitmist omavahel.

IFS § 349 lõige 2. Paragrahv reguleerib fondivalitseja siseauditi funktsiooni. Lõike 2 kohaselt nimetab fondivalitseja nõukogu siseauditi teostamise eest vastutavaks isikuks siseaudiitori, kellega sõlmitakse leping kirjalikus vormis. Samuti sätestab lõige 2, et siseaudiitor ei või täita muid ülesandeid, mis põhjustavad või võivad põhjustada huvide konflikti. Kui valdavalt on finantssektori seadustes konkreetselt sätestatud atesteeritud siseaudiitori nõue („siseauditi üksuse ülesannete täitjale kohaldatakse audiitortegevuse seaduses (AudS) atesteeritud siseaudiitorile sätestatud nõudeid ja tegevuse õiguslikke aluseid“), siis IFSi kehtivates siseaudiitori põhinormides seda otseselt sätestatud ei ole, et fondivalitseja siseaudiitor peaks

olema AudSi mõttes atesteeritud audiitor. See tuleb välja üksnes järelevalve teavitamise punktist IFS § 311 lg 3 p 1. Õigusselguse huvides tehakse vastav täpsustus ka IFSi fondivalitseja siseaudiitorit puudutavates põhinormides ja lisatakse IFS § 349 lõikesse 2 uus teine lause (olemasolev teine lause muutub kolmandaks lauseks): „Siseaudiitorile kohaldatakse audiitoritegevuse seaduses atesteeritud siseaudiitorile sätestatud nõudeid ja tegevuse õiguslikke aluseid.“ Ei oma tähtsust, kas siseaudiitor on tööl töölepinguga või osutab teenust nt audiitorbüroo kaudu – just sellel füüsilisel isikul (vahetult teenust osutav füüsiline isik; vt ka IFS § 311 lg 3 p 1) peab olema atesteeritud siseaudiitori kutse. Auditi meeskonnas võivad olla lisaks ka isikud, keda siseaudiitor usaldab, kuid kellel atesteeringut ei ole, lõpliku aruande allkirjastab ja vastutuse võtab aga atesteeritud siseaudiitor.

IFS § 363 lõige 4. Paragrahvi lisatakse uus lõige, milles sätestatakse, et kohustusliku pensionifondi valitseja on kohustatud fondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt avaldama jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatut.

Määruse 2019/2088 kohaselt tuleb finantsturu osalistel avaldada oma veebilehtedel mitmesugust teavet jätkusuutlikkusriskide kohta, sealhulgas näiteks põhimõtete kohta, mida nad järgivad jätkusuutlikkusriskide lõimimisel investeerimisotsuste langetamise protsessi, hoiatavat teavet selle kohta, kui nad leiavad, et investeerimisotsused mõjutavad jätkusuutlikkustegureid põhiliselt negatiivselt või kui investeeringute tegemisel selliseid mõjusid ei hinnata ega arvestata, siis põhjendused selle kohta. Muu hulgas kohaldatakse nimetatud määrus vabatahtlike pensionifondide valitsejate suhtes. Kohustuslike pensionifondide suhtes, mis kuuluvad määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 kohaldamisalasse, teeb määruse 2019/2088 artikkel 16 erandi, sätestades, et riikliku sotsiaalkindlustussüsteemi osaks olevate pensioniskeemide pakujate suhtes määruse kohaldamise võivad liikmesriigid ise otsustada. Määruse artiklis 16 sätestatut arvestades sätestataksegi eelnõuga, et pensionifondi valitseja on kohustatud kohustusliku pensionifondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt avaldama jätkusuutlikkust käsitlevat teavet. Määruse 2019/2088 kohaldamine tingib omakorda määruse 2020/852 kohaldamise, mis kehtestab kriteeriumid, mille alusel määratakse kindlaks, kas majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, et teha kindlaks investeeringu keskkonnasäästlikkuse määr.

Praktikas valitsevad kohustuslike pensionifondide valitsejad ka vabatahtlikke pensionifonde ning osa neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet avaldada. Enamik pensionifondi valitsejaid on määruses sätestatud põhimõtteid kohustuslike pensionifondide puhul juba vabatahtlikult ka rakendanud.

IFS § 408 lõige 1¹. Paragrahv reguleerib teise lepinguriigi eurofondi avalikku pakkumist Eestis. Lõike esimesele lausele antakse eelnõuga uus sõnastus ja lõikesse lisatakse uus teine lause. Kolmas lause säilib muutmata kujul. Muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 1 lõige 4 ja artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge viide, et fondile sama paragrahvi lõikes 1 pandud kohustusi võib täita kas fondivalitseja, tema määratud kolmas isik või mõlemad, jagades kohustuste täitmist omavahel.

IFS § 414¹ lõige 6. Paragrahv reguleerib teise lepinguriigi fondi pakkumise lõpetamist Eestis. Muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 4. Muudatusega täpsustatakse direktiivi ülevõtmisamet ja tuuakse lõikes 6 selgesõnaliselt välja, et pärast fondi pakkumise lõpetamist Eestis ei tohi fondivalitseja 36 kuu jooksul Eestis rakendada selle fondiga sarnaseid investeerimisideesid.

IFS § 503³. Paragrahv reguleerib PEPPi määruse nõuete rikkumisega kaasnevaid rahatrahve. Rahatrahviga karistatakse PEPPi määruse artikli 5 lõikes 1 ning artiklites 6, 7, 18–48, 50 ja 52–

56 sätestatud nõuete rikkumise eest. Normid tuginevad PEPPi määruse artikli 67 punktile 2, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel ette näha karistused ja muud haldusmeetmed juhuks, kui leiab aset mõni järgmistest nõuete rikkumistest:

- a) artikli 6 lõikes 1 osutatud finantsettevõtja on saavutanud PEPPi registreerimise vales või eksitavaid andmeid esitades või mõnel muul ebaausal viisil artikleid 6 ja 7 rikkudes;
- b) artikli 6 lõikes 1 osutatud finantsettevõtja pakub või levitab tooteid nimetuste „üleeuroopaline personaalne pensionitoode“ või „PEPP“ all, kuigi nimetatud tooted on nõuetekohaselt registreerimata;
- c) PEPPi pakkuja ei ole artiklit 18 või 19 rikkudes võimaldanud kaasaskantavuse teenust või esitanud artiklite 20 ja 21 kohaselt nõutud teavet selle teenuse kohta või ei ole täitnud IV (so turustamise, klientide teavitamise ja aruandluse nõuded) ja V peatükis (so investeerimispiirangud, põhi-PEPPi pakumise ja investeerimisvõimaluste muutmise võimaldamist puudutavad nõuded), artiklites 48 (nõuded deponooriumi määramisele) ja 50 (kaebuste lahendamise nõuded) ning VII peatükis (so PEPPi pakkuja vahetamist puudutavad nõuded) sätestatud nõudeid ja kohustusi või
- d) deponoorium ei ole täitnud talle artiklist 48 tulenevaid kontrollkohustusi.

Kõnealused trahvimäärad jäid muutmata PEPPi määruse ülevõtmisega samal ajal aset leidnud finantssektori väärtakaristuste reformi käigus (audiitortevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus, mis jõustus 2023. aasta 1. novembril). Füüsilise isiku puhul tõuseb rahatrahv 300 trahviühikult 700 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale. Juriidilise isiku puhul tõuseb trahv 400 000 eurolt 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale või kuni kümnele protsendile juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest. Uued trahvimäärad on kooskõlas PEPPi määruses sätestatud piirmääradega.

IFS § 513². Eelnõuga tunnistatakse paragrahv kehtetuks ning selle sisu taasesitatakse §-s 514.

IFS § 514. Paragrahvis on sätestatud, et IFS-s sätestatud väärtegade kohtuväliseks menetlejaks on Finantsinspektsioon. Eelnõuga tuuakse §-s 513² sätestatud väärtegade aegumistähtaeg § 514 lõikeks 2 ja muudetakse seetõttu ka paragrahvi pealkirja. Sisulisi muudatusi neis normides ei tehta – väärtegade kohtuväliseks menetlejaks jääb endiselt Finantsinspektsioon ja aegumistähtajaks kolm aastat. Lõikes 1 täpsustatakse üksnes, et mõeldud on IFS 31. peatükis sätestatud väärteguid.

Finantssektori väärtegade kolmeaastased aegumistähtajad nähti ette finantsvaldkonna väärtakaristuste reformi raames. Paralleelselt menetleti JuM-i vastusvaldkonda kuuluvat karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadust (Euroopa Liidu õigusest tulenevad rahatrahvid), mille seletuskirjas on selgitatud, et: „Väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamisel avaldati arvamust, et kõrgema rahatrahvi ülemmääraga karistatavate väärtegade korral tuleks sätestada senisest pikem aegumistähtaeg. Eelnõu koostamisel leiti algselt, et kuna kehtiv õigus võimaldab teatud väärtegade korral sätestada kaheaastase aegumistähtaja asemel kolmeaastase aegumistähtaja (KarS § 81 lg 3) ning suurema ebaõigussisuga teise astme kuritegu aegub viie aastaga (KarS § 81 lg 1 p 2), ei ole praegu erisuse loomine vajalik. Sellegipoolest leiti ka eelnõu kooskõlastamisel esitatud arvamustes jätkuvalt, et väärtegade üldine aegumistähtaeg ei võimalda finants- ja andmekaitse valdkonnas väärtetemenetlusi tõhusalt läbi viia, arvestades nendes valdkondades toime pandavate väärtegade keerukust“.

Finantsvaldkonnas võib olla tegemist väga keeruliste kaasustega, mis on tavaliselt nn peitsüüteod (nagu näiteks ka maksustamise valdkonna süüteod), s.t rikkumise toimepanemise asjaolud ei ole kergelt märgatavad, kannatanud ei ole või tema isik ei ole teada ja süüteo toimepannud isik teeb kõik endast oleneva, et järelevalveasutus ei avastaks rikkumist. Sellest lähtuvalt on kehtestatud kolmeaastased aegumistähtajad, mida ei ole käesoleval hetkel ka põhjust muuta.

IFS-i täiendamine normitehnilise märkusega. Eelnõuga lisatakse IFS-le normitehniline märkus, mis on jäänud direktiivi rakendamisel seadusesse varasemalt ekslikult lisamata. IFS-ga on üle võetud komisjoni delegeeritud direktiiv (EL) 2021/1270, millega muudetakse direktiivi 2010/43/EL seoses jätkusuutlikkusriskide ja -teguritega, millega vabalt võõrandatavatesse väärtpaperitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjad (eurofondid) peavad arvestama (ELT L 277, 2.8.2021, lk 141–144).

3.3. Eelnõu § 3 – kindlustustegevuse seaduse muutmise

KindITS § 263². Eelnõuga muudetakse §-s 263² sätestatud väärtekaristuste piirmäärasid, mis kaasnevad PEPPi määruse nõuete rikkumisega. Rahatrahviga karistatakse PEPPi määruse artikli 5 lõikes 1 ning artiklites 6, 7, 18–47 ja 52–56 sätestatud nõuete rikkumise eest. Normid tuginevad PEPPi määruse artikli 67 punktile 2, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel ette näha karistused ja muud haldusmeetmed, ja arvestavad millised määruses viidatud nõuetest kindlustusandjale või -vahendajale kohalduvad. Kõnealused trahvimäärad jäid muutmata PEPPi määruse ülevõtmisega samal ajal aset leidnud finantssektori väärtekaristuste reformi käigus (audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus, mis jõustus 2023. aasta 1. novembril). Eelnõu kohaselt tõusevad rahatrahvi piirmäärad füüsilise isiku puhul 700 000 ja juriidilise isiku puhul 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale või juriidilise isiku puhul kuni kümnele protsendile juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest. Uued trahvimäärad on kooskõlas PEPPi määruses sätestatud piirmääradega. Vt ka IFS § 503³ muutmise selgitust.

KindITS § 263⁴. Eelnõuga tunnistatakse paragrahv kehtetuks ning selle sisu taasesitatakse §-s 264.

KindITS § 264. Paragrahvis on sätestatud, et KindITS-s sätestatud väärtetegude kohtuväliseks menetlejaks on Finantsinspeksioon. Eelnõuga tuuakse §-s 263⁴ sätestatud väärtetegude aegumistähtaeg § 264 lõikeks 2. Sisulisi muudatusi neis normides ei tehta – väärtetegude kohtuväliseks menetlejaks jääb endiselt Finantsinspeksioon ja aegumistähtajaks kolm aastat. Lõikes 1 täpsustatakse üksnes, et mõeldud on KindITS 13. peatükis sätestatud väärtetegusid.

Finantssektori väärtetegude kolmeaastased aegumistähtajad nähti ette finantsvaldkonna väärtekaristuste reformi raames. Paralleelselt menetleti JuM-i vastutusvaldkonda kuuluvat karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadust (Euroopa Liidu õigusest tulenevad rahatrahvid), mille seletuskirjas on selgitatud, et: „Väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamisel avaldati arvamust, et kõrgema rahatrahvi ülemmääruga karistatavate väärtetegude korral tuleks sätestada senisest pikem aegumistähtaeg. Eelnõu koostamisel leiti algselt, et kuna kehtiv õigus võimaldab teatud väärtetegude korral sätestada kaheaastase aegumistähtaja asemel kolmeaastase aegumistähtaja (KarS § 81 lg 3) ning suurema ebaõigussisuga teise astme kuritegu aegub viie aastaga (KarS § 81 lg 1 p 2), ei ole praegu erisuse loomine vajalik. Sellegipoolest leiti ka eelnõu kooskõlastamisel esitatud arvamustes jätkuvalt, et väärtetegude üldine aegumistähtaeg ei võimalda finants- ja andmekaitse valdkonnas väärtetemenetlusi tõhusalt läbi viia, arvestades nendes valdkondades toime pandavate väärtetegude keerukust“.

Finantsvaldkonnas võib olla tegemist väga keeruliste kaasustega, mis on tavaliselt nn peitsüüteod (nagu näiteks ka maksustamise valdkonna süüteod), s.t rikkumise toimepanemise asjaolud ei ole kergelt märgatavad, kannatanud ei ole või tema isik ei ole teada ja süüteo toimepannud isik teeb kõik endast oleneva, et järelevalveasutus ei avastaks rikkumist. Sellest lähtuvalt on kehtestatud kolmeaastased aegumistähtajad, mida ei ole käesoleval hetkel ka põhjust muuta.

3.4. Eelnõu § 4 – krediidasutuste seaduse muutmise

KAS-s muudetakse §-s 134²⁰ sätestatud väärtekaristuste piirmäärasid. Paragrahv reguleerib PEPPi määruse nõuete rikkumisega kaasnevaid rahatrahve. Rahatrahviga karistatakse PEPPi määruse artikli 5 lõikes 1 ning artiklites 6, 7, 18–48, 50 ja 52–56 sätestatud nõuete rikkumise eest. Normid tuginevad PEPPi määruse artikli 67 punktile 2, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel ette näha karistused ja muud haldusmeetmed, ja arvestavad millised määruses viidatud nõuetest krediidasutusele PEPPi lepingu pakkujana või deponooriumina kohalduvad. Kõnealused trahvimäärad jäid muutmata PEPPi määruse ülevõtmisega samal ajal aset leidnud finantssektori väärtekaristuste reformi käigus (audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus, mis jõustus 2023. aasta 1. novembril). Eelnõu kohaselt tõusevad rahatrahvi piirmäärad füüsilise isiku puhul 700 000 ja juriidilise isiku puhul 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale või juriidilise isiku puhul kuni kümnele protsendile juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest. Uued trahvimäärad on kooskõlas PEPPi määruses sätestatud piirmääradega. Vt ka IFS § 503³ muutmise selgitust.

3.5. Eelnõu § 5 – tulumaksuseaduse muutmise

TuMS-s tehakse täpsustusi §-s 21, mis reguleerib III samba väljamaksete maksustamist. Kui leiab aset III samba pensionifondide vahetamine, viimine raha ühest III samba kindlustuslepingust teise või liikumine pensionifondist kindlustuslepingusse või vastupidi, ei loeta selliseid kandeid väljamakseteks TuMSi tähenduses. Raha kantakse sel juhul ühest pensioniskeemist teise ja pensionikogujale vahepeal väljamakset ei tehta. Kui pensionifondi puhul on võimalik vahetustehinguks kasutada ka vaid osa ühte fondi kogutud rahast (tagasi võetakse osa osakuid, mitte kõik), siis täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu puhul on sätestatud, et vahetustehinguks kasutatakse üles öeldud kindlustuslepingu tagastusväärtust. Seega eeldab kehtiv seadus, et kindlustusleping tuleb üles öelda, kui on soov sellega kogutud raha edasi teise III samba kindlustuslepingu alusel või vabatahtlikuks pensionifondis koguda. Praktikas võivad täiendava kogumispensioni kindlustuslepingud aga võimaldada ka osalisi väljamakseid lepingust. Sellise osalise väljamakse arvelt võiks olla lubatud ka ühest pensioniskeemist teise liikuda. Eeldus oleks sama, mis praegu III samba vahetustehingute puhul – raha liiguks ühest pensioniskeemist teise ja pensionikogujale praktikas mingit väljamakset ei tehtaks.

Et võrdsustada III sambas pensionifondis ja kindlustuslepingu alusel kogumise tingimusi, täpsustatakse eelnõuga KoPS § 63 lõikes 5² ning TuMS §-s 21, et erinevate III samba pensioniskeemide vahel liikumiseks (so vahetamiseks) saab kasutada ka kindlustuslepingu osalist väljamakset, mis kindlustusandja poolt siis pensionikoguja soovil tema mõnda teise III samba pensioniskeemi kantakse (so vabatahtlikku pensionifondi või teise täiendava kogumispensioni kindlustuslepingusse).

Nii täpsustatakse TuMS § 21 lõike 1¹ punktis 1, et väljamaksena ei käsitata ka KoPS § 63 lõikes 5² sätestatud tingimustele vastavat täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu osalist väljamakset.

Selleks, et III samba väljamaksed oleksid maksustatud 10% tulumaksuga, peab lisaks III samba pensioniea saabumisele olema täidetud ka tingimus, et vastavalt täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu sõlmimisest või vabatahtliku pensionifondi osakute esmasest omandamisest peab olema möödunud vähemalt 5 aastat. Selle reegli rakendamist olukorras, kus vahepeal on liigutud ühest pensioniskeemist teise, reguleerivad omakorda TuMS § 21 lõiked 2¹ ja 3¹. Eelnõuga täpsustatakse, et kui täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu kindlustusmakse tasumiseks on kasutatud KoPS § 63 lõike 5² kohaselt teise lepingu osalist väljamakset, arvestatakse viieaastast tähtaega nimetatud lepingutest varasema sõlmimisest arvates (lõige 2¹ esimene lause). Samuti täpsustatakse vabatahtliku pensionifondi osakute esmase omandamise kontekstis, et kui osakud on omandatud KoPS § 63 lõike 5² kohaselt täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu osalise väljamakse eest, arvestatakse viieaastast tähtaega selle lepingu sõlmimisest arvates, kui see toimus osakuomaniku poolt vabatahtliku pensionifondi osakute esmasest omandamisest varem (lõige 3¹). Sama kehtib ka siis, kui ühest pensioniskeemist teise lastakse kanda ülesöeldud pensionilepingu tagastusväärtus (vt kehtivas sõnastuses TuMS § 21 lõikeid 2¹ ja 3¹).

3.6. Eelnõu § 6 – väärtpaperituru seaduse muutmise

VPTS § 237⁸⁸. Eelnõuga muudetakse paragrahvis sätestatud väärtekaristuste piirmäärasid. Paragrahv reguleerib PEPPi määruse nõuete rikkumisega kaasnevaid rahatrahve. Rahatrahviga karistatakse PEPPi määruse artikli 5 lõikes 1 ning artiklites 6, 7, 18–48, 50 ja 52–56 sätestatud nõuete rikkumise eest. Normid tuginevad PEPPi määruse artikli 67 punktidele 2, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel ette näha karistused ja muud haldusmeetmed, ja arvestavad millised määruses viidatud nõuetest investeerimisühingule kohalduvad. Kõnealused trahvimäärad jäid muutmata PEPPi määruse ülevõtmisega samal ajal aset leidnud finantssektori väärtekaristuste reformi käigus (audiitortevõtmise seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus, mis jõustus 2023. aasta 1. novembril). Eelnõu kohaselt tõusevad rahatrahvi piirmäärad füüsilise isiku puhul 700 000 ja juriidilise isiku puhul 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale või juriidilise isiku puhul kuni kümnele protsendile juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest. Uued trahvimäärad on kooskõlas PEPPi määruses sätestatud piirmääradega. Vt ka IFS § 503³ muutmise selgitust.

Mida on silmas peetud juriidilise isiku ja konsolideerimisgrupi käivete all, on täpsustatud VpTS §-s 262¹. Vastavalt PEPPi määruse artikkel 67 punktidele (3) e) peetakse PEPPi kontekstis rahatrahvi määra mõjutava käibe all silmas VPTS § 262¹ lõikes 1 sätestatud käivet, mistõttu ei ole ka viidet VpTS §-le 237⁸⁸ lisatud § 262¹ lõiget 2 või 3 esitatud loeteludesse.

VPTS täiendamine normitehnilise märkusega. Eelnõuga lisatakse VPTSi normitehniline märkus, mis on varasemalt jäänud lisamata komisjoni delegeeritud direktiivi (EL) 2021/1269, millega muudetakse delegeeritud direktiivi (EL) 2017/593 seoses jätkusuutlikkustegurite arvestamise lõimimisega tootejuhtimiskohustustesse (ELT L 277, 2.8.2021, lk 137–40), ülevõtmisel.

3.7. Eelnõu § 7 – seaduse jõustumine

Eelnõu on planeeritud jõustuma üldises korras. Erandiks on eelnõu § 1 punktid 6 ja 8–22, mis on kavandatud jõustuma 2025. aasta 1. juunil. Need muudatused puudutavad II samba pensionivara pärimist, sh II samba pensionilepingute soodustatud isikute võimalusi pärast kindlustusvõtja surma. Hilisem jõustumine on vajalik, et jõuaks teostada vajalikud arendused pensioniregistris.

3.8. Muudatuste kooskõla põhiseadusega

Nii kohustuslik kui vabatahtlik kogumispension kuuluvad Põhiseaduse (PS) § 28 kaitsealasse, mille kohaselt on Eesti kodanikul muu hulgas õigus riigi abile vanaduse korral, samuti ka PS §-st 32 tuleneva omandipõhiõiguse kaitsealasse. Siinkohal on PS jätnud seadusandjale küllaltki laia kaalutusõiguse. PS § 28 kohaselt sätestab abi liigid, ulatuse ning saamise tingimused ja korra seadus ning PS § 32 kohaselt sätestab omandi valdamise, kasutamise ja käsutamise kitsendused seadus. Eelnõus esitatud muudatused üldiselt ei sea II ega III sambaga liitunud isikutele täiendavaid kohustusi või piiranguid, aga lihtsustavad või muudavad paindlikumaks teatud protsesse (näiteks päritud II samba pensionivara oma II sambasse viimine või liikumine III sambas ühest pensioniskeemist teise).

Erandiks on KoPS § 3¹ lõike 7 muutmine, mis lubab teatud juhtudel krediidasutusel lasta pensioni investeerimiskontol tasude ja kulude katmiseks puuduva summa ulatuses jääki ületada ja sellelt viivitusintressi arvestada. Antud muudatus riivab PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigust. KoPS § 3¹ lõike 7 kohaselt makstakse pensioni investeerimiskonto ja finantsvaraga seotud tasud ja kulud üldjuhul pensioni investeerimiskontol olevast rahast. Kui pensioni investeerimiskontol raha ei ole, lubab kehtiv seadus krediidasutusel katta need tasud ja kulud pensionikoguja muul, samas krediidasutuses avatud, pangakontol oleva raha arvelt. Eelnõu jätab muul kontol oleva raha arvelt pensioni investeerimiskonto ja finantsvaraga seotud tasude ja kulude katmise viimaseks meetmeks, kuid lisab selle ette võimaluse lubada pensioni investeerimiskontol nõ miinusesse minna (jääki ületada), millisel juhul jääb krediidasutusele ka võimalus viivitusintressi arvestada. Praktikas võib selline olukord esile kerkida, kui pensioni investeerimiskonto kaudu on tehtud investeeringuid, mida ei ole majanduslikult mõistlik kohe realiseerima asuda, ja samal ajal on ette näha hilisem raha laekumine pensioni investeerimiskontole. Selle asemel, et isiku muult kontolt vastav summa kinni pidada, saab antud olukorras edaspidi kasutada võimalust pensioni investeerimiskonto ajutiselt miinusesse lasta ning vastav summa siis juba kontole hiljem laekuva raha arvelt katta. Muudatus on pensionikoguja suhtes piirav, sest võimaldab kirjeldatud olukorras küsida krediidasutusel viivitusintressi. Teisalt on see pensionikoguja muu vara suhtes (tavalisel pangakontol olev raha) säästva iseloomuga, sest pakub täiendavat võimalust katta pensioni investeerimiskontot puudutavad tasud ja kulud II sambasse kogutud raha arvel. Sellest lähtuvalt saab riivet pidada proportsionaalseks.

PEPPi lepingute kontekstis on eelnõul puutumus ka PS §-ga 31, mis sätestab, et Eesti kodanikel on õigus tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse, selle õiguse kasutamise tingimused ja korra võib sätestada seadus. See, millised ettevõtjad võivad pakkuda PEPPi lepinguid või neid turustada, tuleneb PEPPi määruse artiklitest 6(1) ja 10. Samuti on PEPPi lepingu tingimused sätestatud PEPPi määrusega. Eelnõuga viiakse asjasse puutuvad väärtekaristuste piirmäärad samale tasemele PEPPi määruses sätestatud ja finantssektoris juba kehtivate piirmääradega, mis tehnilistel põhjustel jäi tegemata finantssektori karistusreformi käigus. Nõuded, millest tuleb PEPPi pakkujatel PEPPi määruse kohaselt kinni pidada, on kehtestatud pensionikogujate ja -saajate huvidest ja kaitsest lähtuvalt. Sellest eesmärgist lähtuvalt on eelnõus kavandatud muudatused proportsionaalsed.

Eeltoodut arvesse võttes tuleb eelnõus kavandatud muudatusi pidada põhiseadusega kooskõlas olevaks.

4. Terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu kooskõla Euroopa Liidu õigusega

Eelnõu omab puutumust viie Euroopa Liidu õigusaktiga (vt ka seletuskirja punkti 1.3).

Eelnõuga kehtestatakse pensionifondi valitsejale kohustus avaldada kohustusliku pensionifondi

vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud. See on kooskõlas määruse 2019/2088 artikliga 16.

Eelnõus esitatud väärtekaristusi puudutavad muudatused on seotud PEPPi määrusega. Eelnõuga tõstetakse määruses kehtestatud nõuete rikkumise tagajärjeks olevate väärtekaristuste piirmäärasid, mis võrdsustab karistuste määrad teiste finantssektori karistusmääradega. Muudatused on PEPPi määrusega kooskõlas.

Ühtlasi täpsustatakse eelnõuga direktiiv 2009/65/EÜ artikli 50 punkti (2)b ülevõtvat sätet ning direktiivi 2019/1160 artikli 1 lõike 4, artikli 2 lõigete 4 ja 6 ülevõtmisäätteid IFS-s. Täpsustused on kooskõlas nimetatud direktiividega.

6. Seaduse mõjud

Eelnõuga tehakse valdavalt tehnilisemat laadi muudatusi. Alljärgnevalt on esitatud mõjuhinnangud kavandatud muudatustele, mis puudutavad jätkusuutlikkusteguritega arvestamise kohta teabe avaldamist II sambas, PEPPi määruses PEPPi pakkumise kohta sätestatud nõuete rikkumise tagajärjeks olevate väärtekaristuste piirmäärade tõstmist, pensionifondidele lubatud varaklasside laiendamist ja päritud II samba vara pärija pensionikontole viimist.

6.1. Jätkusuutlikkusteguritega arvestamise kohta teabe avaldamine II sambas

Eelnõu kohustab pensionifondi valitsejaid avaldama kohustuslike pensionifondide vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud. See tingib omakorda määruse 2020/852 kohaldamise, mis kehtestab kriteeriumid, mille alusel määratakse kindlaks, kas majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, et teha kindlaks investeeringu keskkonnasäästlikkuse määr.

Määruse 2019/2088 kohaselt tuleb finantsturu osalistel avaldada oma veebilehtedel mitmesugust teavet jätkusuutlikkusriskide kohta, sealhulgas näiteks põhimõtete kohta, mida nad järgivad jätkusuutlikkusriskide lõimimisel investeerimisotsuste langetamise protsessi, hoiatavat teavet selle kohta, kui nad leiavad, et investeerimisotsused mõjutavad jätkusuutlikkustegureid põhiliselt negatiivselt või kui investeringute tegemisel selliseid mõjusid ei hinnata ega arvestata, siis põhjendused selle kohta.

Määrus ei näe aga ette nõudeid ega piiranguid sellele, kuhu pensionifondi vara investeerida võiks või ei tohiks. Nii saavad sotsiaalsed mõjud ja mõjud looduskeskkonnale kaasneda vaid kaudselt ning arvestades pensionifondide kohta avaldatava teabe kohta kujunenud praktikat (vt mõju ulatus ja suurus) jääb see võimalik kaudne mõju ka pigem olematuks.

Sihtrühmaks 1 on kohustusliku pensionifondi valitsejad, keda Eestis on 5.

Mõju ulatus ja suurus. Määruse rakendamise mõjud pensionifondi valitsejatele piirduksid peamiselt halduskoormuse tõusu ja mõningal määral majanduslike mõjudega (kulude kasv). Kaudselt võiks avalikustamine mõjutada ka pensionifondide investeringuid jätkusuutlikkusteguritega enama arvestamise suunas. Praktikas valitsevad aga kohustuslike pensionifondide valitsejad lisaks ka vabatahtlikke pensionifonde ning osad neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet määruse kohaselt juba nagunii avaldada. Teada olevalt on praktikas vähemalt enamik pensionifondi valitsejaid määruses sätestatud põhimõtteid vabatahtlikult kohustuslike pensionifondide puhul ka juba rakendanud. Seega võib eelnõus sätestatud avalikustamise kohustuse mõju pensionifondi valitsejatele praktikas pidada väga väikseks või isegi olematuks.

Sihtrühmaks 2 on II samba pensionikogujad, keda 2024. aasta jaanuari seisuga on u 510 000.

Mõju ulatus ja suurus. Muudatusel on praktikas mõju siiski väike või isegi puudub. Seda eelkõige põhjusel, et fondivalitsejad avaldavad jätkusuutlikkust puudutavat teavet oma kohustuslike pensionifondide kohta vabatahtlikult juba nagunii ning enamike pensionifondide puhul tehakse seda ka määruse 2019/2088 kohaselt. Mõne üksiku pensionifondi puhul tingib muudatus vajaduse seda teavet senisest detailsemalt avaldama hakata. Need on fondid, mille kohta jätkusuutlikkust puudutavad põhimõtted küll avaldatud, kuid pole seda tehtud määruse 2019/2088 kohaselt. Kokkuvõttes on pensionikogujatel ka seni olnud seega võimalik jätkusuutlikkustegureid soovi korral pensionifondi valikul arvesse võtta.

Tõendid selle kohta, kas jätkusuutlikkuse teabe avaldamine mõjutaks investorite käitumist või fondide tasusid Eestis, eelnõu koostajatel puuduvad. Võib eeldada, et investorite puhul, kellele jätkusuutlikkuse teemad on väga olulised, sellise teabe kättesaadavus investeringute valikut mõjutab.

6.2. Üleeuroopalise personaalse pensionitoote PEPPi pakkumise suhtes kehtivate nõuete rikkumise tagajärjeks olevate väärtekaristuste piirmäärade tõstmine

Finantsvaldkonna väärtekaristuste reformiga jäid ajakohastamata PEPPi määruses sätestatud nõuete rikkumisega kaasnevate väärtekaristuste piirmäärad erinevates finantssektori seadustes. Vastavad muudatused tehakse ära eelnõuga.

Sihtrühmaks on üleeuroopalise personaalse pensionitoote (PEPP) pakkujad ja turustajad. Eestis ühtegi PEPPi registreeritud veel ei ole. Potentsiaalselt saaksid pakkujateks olla kindlustusandjad (6), pensionifondi, eurofondi ja alternatiivfondi valitsejad (11), krediidasutused (9) ja portfelli valitsemise tegevusloaga investeerimisühingud (4), kes saavad oma tooteid ka turustada, ning eraldi turustajateks investeerimisühingud, kellel on investeerimisnõustamise tegevusluba (4) ja kindlustusvahendajad, kes vahendavad elukindlustuslepinguid (u 20).

Potentsiaalne sihtgrupp on seega suur. Et teenust keegi ei paku, siis praktikas sihtgrupp praegu puudub.

Mõju suurus ja ulatus. Praktikas mõju praegu puudub. Potentsiaalselt kaasneks eelnõu jõustumise järel määruses sätestatud PEPPi nõuete rikkumise korral teenusepakkujatele majanduslikud mõjud. Uued maksimaalsed väärtekaristuste määrad on füüsilise isiku puhul 700 000 eurot või kuni kahekordsele väärtete tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa ning juriidilise isiku puhul 5 000 000 eurot või kuni kahekordsele väärtete tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa või kuni 10% juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest.

Muudatuste **ebasoovitavaks mõjuks** saab teoreetiliselt pidada seda, et mõni potentsiaalne pakkuja heitub uutest karistusmääradest ja otsustab PEPPi mitte pakkuma hakata. Teenusepakkujate usaldusväärsus ja kehtestatud nõuete täitmine on aga finantsteenuste puhul eelduseks, mistõttu kaalub muudatuste kasu üles võimaliku ebasoovitava mõju. Olukord, kus finantsteenuste pakkumisel üldiselt kehtivad kõrgemad karistusmäärad kui PEPPi lepingute pakkumisel ei ole olemuslikult ka kuidagi põhjendatud.

6.3. Pensioni investeerimiskonto sulgemine ja võõrandamiskõlbmatud väärtpaberid

Pensioni investeerimiskonto sulgemiseks peab olema kogu selle konto kaudu soetatud finantsvara võõrandatud (sealhulgas finantsvara soetamisel sõlmitud lepingud lõppenud) ja raha pensioni investeerimiskontole laekunud, kust selle saaks vastavalt konkreetsele olukorrale,

kas isikule välja maksta, kanda tema sõlmitud pensionilepingusse, valitud pensionifondi või teisele pensioni investeerimiskontole. Teatud juhtudel võib aga ette tulla olukordi, kus finantsvara võõrandamine ei ole pensioni investeerimiskonto lepingu osapooltest mittesõltuvatel põhjustel võimalik.

Kogu pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara võõrandamist eeldab ka raha väljavõtmine II sambast lahkumisel. Eelnõuga täpsustatakse KoPS § 52⁶ lõike 6 esimese lause sõnastust, et laiendada põhjuste loetelu, mis juhul vara võõrandamist enne sambast lahkumist ei eeldata tingimata. Need on juhud, kus võõrandamine ei ole võimalik kauplemise peatamise või lõpetamise tõttu väärtpaberituruse seaduse §-s 3 nimetatud kauplemiskoha poolt või finantsvara teise osapoole või tehingu tegemiseks vajaliku finantsvahendaja suhtes pankrotimenetluse algatamise, krediidasutuse suhtes väljakuulutatud moratoriumi või kriisilahendusmenetluse algatamise, kindlustusandjale kehtestatud erirežiimi või muu pädeva haldusorgani tagajärgedelt sarnase otsuse või kohtuotsuse tõttu seaduse kohaselt võimalik.

Eelnõuga annab võimalus nende nõ võõrandamiskõlbmatute väärtpaberite ümberregistreerimiseks tavalisele väärtpaberikontole. Seda oleks lubatud teha, kui väärtpaberiga kauplemine on kauplemiskoha poolt lõpetatud või kui KoPS § 52⁶ lõikes 6 sätestatud menetluse või režiimi lõppemise järel ei ole pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud väärtpaberite võõrandamine endiselt võimalik. Kui isikul on samas krediidasutuses avatud teine, nõ tavaline väärtpaberikonto, saab krediidasutus korraldada nende väärtpaberite ümberregistreerimise sellele kontole.

Sihtrühm 1 on pensioni investeerimiskontot pakkuvad krediidasutused, keda on neli LHV Pank, Luminor Bank, SEB Pank ja Swedbank.

Sihtrühmaks 2 on pensioni investeerimiskonto kasutajad, keda 2024. aasta 3. mai seisuga 8 075. Tegelik sihtrühm on praktikas seega väga väike. Potentsiaalsete pensioni investeerimiskonto kasutajatena saab sihtrühma alla paigutada teoreetiliselt ka teised II sambaga liitunud isikud (pensionikogujad ka pensionärid, kellel on veel raha pensionifondides). Neid inimesi on 3. mai seisuga kokku u 486 000.

Mõju ulatus ja suurus. Muudatuste mõju avaldub sambast lahkujatele selles, et nimekiri juhtudest, mil kogu pensioni investeerimiskonto soetatud finantsvara võõrandamist ei nõuta enne sambast lahkumist, täieneb. Seega, kui soetatud finantsvara võõrandamisega peaks tekkima seaduses viidatud probleeme, ei takista see sambast lahkumist. Kui hiljem finantsvara võõrandamist takistavad asjaolud ära langevad, vara võõrandatakse ning sambast lahkunu saab uue väljamakse. Seega muutuvad tingimused II sambaga liitunu jaoks paindlikumaks.

Kui finantsvara jääb nõ võõrandamiskõlbmatuks, tekib nii sambast lahkunud isikul kui II sambas pensioni kogul või pensioni saaval isikul võimalus oma pensioni investeerimiskonto sulgeda. Kehtiva seaduse järgi jääb konto avatuks, kuni kogu finantsvara võõrandatakse. Pensioni investeerimiskonto kasutaja jaoks on jällegi tegemist positiivse muudatusega.

Mõju pensionivarale saab pidada olematuks, sest võõrandamiskõlbmatud väärtpaberid on väärtuselt hinnatud nulli. Seega nende ümberregistreerimine nõ tavalisele väärtpaberikontole otseselt ei mõjuta pensionivara suurust. Seda, et kunagi tulevikus õnnestub investoril võõrandamiskõlbmatu väärtpaberi eest midagi tagasi saada, lõpuni välistada ei saa, kuid seda võib lugeda ebatõenäoliseks.

Pensionide investeerimiskontot pakkuva krediidasutuse jaoks on muudatus samuti positiivne. Reeglina pensioni investeerimiskonto ja sellega seotud väärtpaberikonto puhul haldustasu ei

võeta või ei võeta seda väiksema portfelli puhul (LHV-1, kellel on pensioni investeerimiskonto kasutajaid kõige rohkem, rakendub näiteks välisväärtpaperite haldustasuna 0,01% suurune kuutasu portfelli 50 000 eurot ületavale osale). Krediidiasutusele on pensioni investeerimiskonto ja sellega seotud väärtpaperikonto hoidmine aga kulu. Kui tehinguid ei tehta ja kontot tegelikult ei kasutata, on sellise konto avatuna hoidmine krediidiasutuse jaoks (aga ka kliendi enda jaoks) ebamõistlik.

Mõju sagedus on väga harv. Pensioni investeerimiskonto kasutajaid on vähe ning seda, et ilmnevad eelnõus nimetatud asjaolud, mis takistavad finantsvara võõrandamist, tuleb omakorda ette pigem harva. Ei ole teada, et praegu oleks pensioni investeerimiskontode kaudu soetatud finantsvara puhul selle võõrandamine võimatu põhjusel, et kauplemiskoht on sellega kauplemise peatanud või lõpetanud või oleks finantsvara teise osapoole või tehingu tegemiseks vajaliku finantsvahendaja suhtes pankrotimenetlus algatatud, krediidiasutuse suhtes moratorium väljakuulutatud või kriisilahendusmenetlus algatatud, kindlustusandjale erirežiim kehtestatud või muu pädeva haldusorgani või kohtu tagajärgedelt sarnane otsus tehtud.

Ebasoovitavaks mõjuks võib pidada võimalust, et nõ tavalisele väärtpaperikontole ümberregistreeritud väärtpaperist õnnestub investoril kunagi siiski midagi tagasi saada. See summa oleks muidu isiku II sambasse jäänud ja selle võrra tema pensionivara suurendanud. Riski, et selline võimalus praktikas tekib, saab aga pidada väikseks.

6.4. Päritud II samba vara pärija pensionikontole viimine ja pärast garantiiperioodiga pensionilepingu kindlustusvõtja surma soodustatud isikule väljamaksmisele kuuluva summa tema pensionikontole viimine

Eelnõuga laiendatakse pärija valikuid ning võimaldatakse tal päritud II samba pensionifondi osakud koheselt vahetada selle pensionifondi osakute vastu või kanda nende osakute tagasivõtmisel saadud raha kohe oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma tema kogumispensioni makse. Kehtiva seaduse kohaselt peab pärija raha oma pensionifondi või oma pensioni investeerimiskontole viimiseks esitama eraldi vahetamise avalduse. Seda saab ta teha pärast registripidajale avalduse esitamist osakute kandmiseks oma pensionikontole.

Kui päritakse pensioni investeerimiskontol olev raha, siis ka selle lubab eelnõu kohe kanda, kas pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensioni makse.

Pärijate jaoks, kes soovivad, et päritud II samba varale vastav summa jõuaks pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, mida nad ise II sambas pensioni kogumiseks kasutavad, muutub protsess seega sujuvamaks, sest kaob vajadus esitada eraldi veel vahetamise avaldust. Seega vähendab muudatus mõnevõrra pärijate halduskoormust.

Pensionilepingud ei kuulu pärandvara hulka, kuid garantiiperioodiga pensionilepingu puhul on pärast garantiiperioodi jooksul aset leidnud kindlustusvõtja surma nimetatud perioodi lõpuni tegemata jäänud pensionimaksete summas väljamaksele või väljamaksetele õigus selle lepingu soodustatud isikul. Kui soodustatud isik on ka ise läinud pensionile ja tal on samuti sõlmitud pensionileping, on tal väljamakse kõrval võimalik valida ka selle summa kandmine oma pensionilepingusse täiendava kindlustusmaksena.

Eelnõuga antakse ka neile soodustatud isikutele, kel ei ole omal pensionilepingut veel sõlmitud, õigus soovi korral neile muidu väljamaksmisele kuuluv summa oma pensionifondi või pensioni investeerimiskontole võtta.

Muudatuste tulemusel saab küll pärija edaspidi päritud pensionivara lihtsamalt oma pensionifondi või pensioni investeerimiskontole lasta tuua, samuti soodustatud isik talle mõeldud summa pensionivarasse suunata, kuid olulist mõju pensionivara suuremale kasvule praktikas ilmselt oodata ei ole. Otsus pärimise korral raha välja võtta, mitte oma II sambasse tuua, langetatakse eeldatavasti muudel kaalutlustel.

Kavandatud muudatusel on majanduslik mõju pensioniregistri pidajale ja garantiiperioodiga pensionilepingute soodustatud isikutele, kui nad eelnõuga neile antud võimalust kasutavad. Kui soodustatud isik valib pärast kindlustusvõtja surma väljamakse asemel raha kandmise oma II sambasse, toimub lisalaekumine pensionifondi või pensioni investeerimiskontole. Arvestades, et pensionilepinguid sõlmitakse äärmiselt vähe ning on väga keeruline hinnata, kui paljud soodustatud isikud seda uut võimalust kasutama hakkaksid, ei ole võimalikku kaasuvat mõju pensionifondidele ega pensioni investeerimiskontot pakkuvatele krediitiasutustele eraldi hinnatud.

Sihtrühm 1 – pensioniregistri pidaja AS Pensionikeskus.

Mõju ulatus ja suurus. Muudatused tingivad arendusvajaduse pensioniregistri pidajale, mistõttu on neil majanduslik mõju. Eelnõu koostamise ajal on käimas uus pensioniregistri pidaja hange ning muu hulgas on ka vastav arendus ette nähtud pensioniregistri pidaja hanke skoobis. Vastavalt väärtpaperite registri pidamise seaduse §-le 23 katab pensioniregistri pidaja oma teenuste osutamise kulud vastavalt registripidaja kinnitatud hinnakirjale teenuste eest võetava tasuga. Hinnakirja koostööl lastab rahandusminister. Pensioniregistri pidaja tegevust ei finantseerita riieelarvest.

Mõju sagedus. Ühekordne.

Ebasoovitava mõju risk. Ebasoovitavaid mõjusid ei ole tuvastatud.

Sihtrühm 2 – garantiiperioodiga pensionilepingute soodustatud isikud. 2023. aasta lõpu seisuga oli garantiiperioodiga pensionilepinguid kokku 3 318 (so 86% kõigist pensionilepingutest). Sihtrühma kuulumiseks peab lepingu garantiiperiood veel ka kestma. Garantiiperioodi pikkus lepitakse kokku lepingu sõlmimisel. 2023. aasta lõpu seisuga oli keskmine garantiiperioodi pikkus 12,7 aastat (lühim ja pikim garantiiperiood 1 ja 23 aastat). Soodustatud isikute arv ei ole eelnõu koostajatel teada (nimeliselt soodustatud isiku määramise asemel võib soodustatud isikutena määratleda ka pärijad). Arvestades lepingute arvu, on sihtrühm igal juhul väga väike.

Mõju ulatus ja suurus. Muudatus annab soodustatud isikutele lisavõimaluse. Kui soodustatud isik soovib, võib ta endiselt valida väljamakse või kui ta on ise ka juba pensionil ja sõlminud omale samuti pensionilepingu, siis lasta vastav summa täiendava kindlustusmaksena oma pensionilepingusse kanda. Lisaks saavad soodustatud isikud, kes on II sambaga liitunud, võimaluse võtta neile soodustatud isikuna muidu väljamaksmisele kuuluv summa oma pensionikontole (st pensionifondi või pensioni investeerimiskontole). Tegemist on lisavõimalusega, mis on soodustatud isikule soodsa iseloomuga.

Soodustatud isikule tehtav väljamakse on maksustatud tulumaksuga. Kui soodustatud isik valib väljamakse asemel raha kandmise oma II sambasse, sõltub maksustamine juba sellest, kuidas ta tulevikus seda raha II sambast välja võtma hakkab. Eluaegne ja vähemalt keskmiselt elada jäänud aastatele jaotatud tähtajaline pension on tulumaksuvabad, lühem tähtajaline pension ja ühekordsed väljamaksed maksustatud tulumaksuga määras 10%. Seega tekib soodustatud isikul

võimalus lükata garantiiperioodiga pensionilepingust kindlustusvõtja surma järel saadava summa kasutuselevõttu edasi ja seeläbi ka võimalus soodsamateks maksustamiseks. Mõju suurus konkreetsele soodustatud isikule sõltub summa suurusel, mis tema II sambasse laekuks ja väljamaksete viisist, mille ta hiljem valib (kas 10% maksumääraga või maksuvaba). Maksuvabasid väljamakseid kasutatakse praktikas väga vähe, näiteks 2023. aastal valisid kõigist pensionile jäänutest ühekordsed väljamaksed 92,7%. Keskmise pensionilepingu kuine väljamakse on umbes 70 eurot, kui garantiiperioodiks oli valitud näiteks 15 aastat ja kindlustusvõtja sureb 5 aastat enne garantiiperioodi lõppu, oleks soodustatud isikule väljamaksmisele kuuluv summa 4 200 eurot. Seda juhul, kui soodustatud isikuid on lepingus üks (praktikas on enamasti rohkem). Võttes selle raha kohe välja, tuleks tulumaksuna tasuda 924 eurot (maksumäär 22% alates 2025). Võttes raha soodustatud isiku II sambasse ja valides hiljem pensionieas ühekordse väljamakse, läheks tulumaksuks samalt summalt 420 eurot ehk kasu soodsamast maksustamisest oleks 504 eurot. Praktikas sõltub mõju aga väga paljudest asjaoludest, sealhulgas lepingusse valitud garantiiperioodi pikkusest (keskmise garantiiperioodi pikkus oli 2023. aasta lõpu seisuga 12,7 aastat), soodustatud isikute arvust, selle pensionilepingu alusel makstava pensioni suurusel ja kindlustusvõtja surma hetkest. Siinkohal tasub tähele panna, et vastavalt Statistikaameti keskmiselt elada jäänud aastatele elavad Eesti inimesed II samba pensioniikka jõudnuna (sõltub riiklikust vanaduspensionist east, praegu 60 aastat) veel keskmiselt 21,99 aastat.

Kui II sambaga liitunu otsustab sambast lahkuda ja võtab raha välja enne, kui ta jõuab II samba pensioniikka, peetakse väljamakselt kinni tavapärasel määras tulumaks (22% alates 2025).

Muudatuse eesmärgiks on pakkuda garantiiperioodiga pensionilepingute soodustatud isikutele II samba pärijatega võrdseid võimalusi. Muudatuse majanduslik mõju konkreetsele soodustatud isikule sõltub tema otsustest (kas valida kindlustusvõtja surma korral väljamakse või lasta see raha oma II sambasse kanda, viimasel juhul ka, millal ja kuidas II sambast raha välja võtta) ning eelpool viidatud asjaoludest (garantiiperioodi pikkus, kindlustusvõtja surma hetk, pensionimakse suurus, soodustatud isikute arv), mistõttu on võimalikud erinevad tulemused.

Mõju sagedus on harv. Pensionilepinguid on väga vähe, mistõttu satuvad ka soodustatud isikuks kokkuvõttes vähesed inimesed ning üks isik omakorda satub olema soodustatud isikuks ühes või mõnes pensionilepingus. Kuigi vanemas eas isikute puhul ei ole surm niivõrd ebatavaline, eeldab eelnõus esitatud võimaluse kasutamine ka seda, et kindlustusvõtja sureb garantiiperioodi jooksul, mitte ei ela seda üle, mis juhtumite esinemissagedust veelgi vähendab.

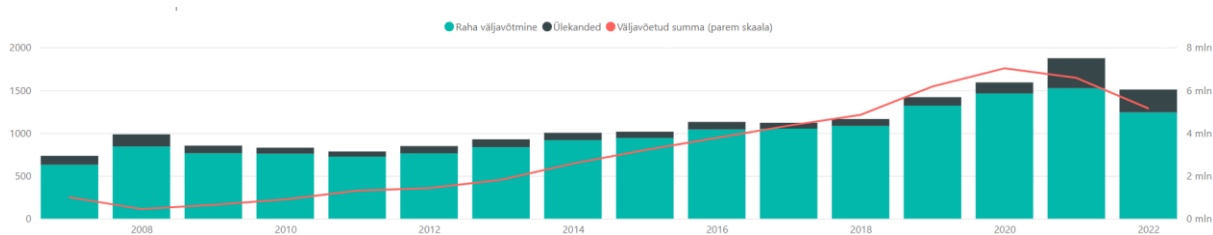
Ebasoovitava mõju risk. Ebasoovitavaid mõjusid ei ole tuvastatud.

6.5. Muudatuste mõju halduskoormusele

Päritud II samba vara pärija pensionikontole viimist puudutav muudatus (käsitletud ka punktis 6.4) vähendab mõnevõrra pärijate halduskoormust.

2024. aasta jaanuari seisuga on II samba osakuomanikke umbes 490 000, pensioni investeerimiskontosid on avatud umbes 8 500. Potentsiaalselt on mõjutatud ka II sambaga tulevikus liituvad inimesed.

Joonisel 3 on näha inimeste arvud, kes on perioodil 2007–2022 pärinud II samba vara (vasak skaala) ja esitanud selle kohta pensioniregistri pidajale avalduse. Valdavalt kasutatakse pärimisel raha väljavõtmise võimalust. Viimastel aastatel on nende inimeste hulk mõnevõrra siiski kasvanud, kes on otsustanud päritud II samba vara oma II sambasse võtta.

Joonis 3. „II samba pärimised“

Allikas: Rahandusministeerium, Pensionikeskus

Kokku on perioodil 2007–2022 olnud II sambas 17 786 pärimist. Avalduse, et võtta päritud II samba raha oma II sambasse, on teinud neist vaid 1 888 inimest ehk 10,6%. Aastatel 2021 ja 2022 oli see protsent 18,7 ja 17,7.

Pärijate jaoks, kes soovivad, et päritud II samba varale vastav summa jõuaks pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, mida nad ise II sambas pensioni kogumiseks kasutavad, muutub protsess sujuvamaks, sest kaob vajadus esitada eraldi veel vahetamise avaldust.

Pärija jaoks, kes soovibki just päritud pensionifondi osakuid oma pensionikontole, ei muutu midagi. Samuti ei muutu midagi nende pärijate vaatest, kes otsustavad päritud II samba vara rahas välja võtta.

Arvestades puudutatud isikute arvu, on muudatuse mõju praegu siiski suhteliselt väike.

6.6. Andmekaitse mõjuhindang muudatustele

Andmekaitsemääruse GDPR artikli 35 kohaselt tuleb koostada andmekaitse mõjuhindang, kui andmetöötluse tulemusel võib tõenäoliselt tekkida suur oht isikute õigustele ja vabadustele. Eelnõus esitatud muudatused ei mõjuta isikuandmete töötlemise ulatust, konteksti ega eesmärke. Asjaolu, et II samba vara pärimisel lubab eelnõu pensioniregistri pidajale esitataval avaldusel kohe märkida, et pärija soovib raha kohe oma pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekuvad tema enda kogumispensioni maksed, viia lasta ei kätke täiendavat ohtu isikute õigustele ja vabadustele. Kehtiva seaduse kohaselt oleks sama tulemuseni jõutud eraldi pärast veel vahetamise avalduse esitamisega. Rakendatavad privaatsuspõhimõtted ja isikuandmete töötlemise reeglid on kättesaadavad pensioniregistri pidaja veebilehelt².

7. Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Kavandatavad muudatused ei avalda mõju riigi ega kohalike omavalitsuste tuludele ja kuludele.

Erandiks on muudatus, mis võrdsustab garantiiperioodiga pensionilepingute soodustatud isikute võimalusi II samba pärijate võimalustega ja lubab soodustatud isikul võtta talle pärast pensionilepingu kindlustusvõtja surma väljamaksmisele kuuluva summa oma II sambasse. Kui soodustatud isikul endal on ka pensionileping sõlmitud, siis on tal kehtiva seaduse kohaselt ka juba võimalik valida summa kandmine oma pensionilepingusse. Väljamakse soodustatud isikule on maksustatud tulumaksuga (22% alates 2025), kui raha võetakse aga II sambasse, sõltub selle maksustamine hiljem valitud II samba väljamaksete viisist. Enne pensioniiga sambast lahkumisel tuleb tasuda ikka tavapärasel määras tulumaksu, kuid pensionieas on II samba väljamaksed maksustatud soodsamalt – eluaegne pension ja vähemalt keskmiselt elada

² <https://www.pensionikeskus.ee/meist/isikuandmete-tootlemine/>

jäänud aastatele jaotatud tähtajaline pension on tulumaksuvabad, lühemalt tähtajaliselt pensionilt ja ühekordsetelt väljamaksetelt on tulumaks 10%.

Seega võib kavandatud muudatus avaldada mõningast mõju riigi tuludele (vähendada tarbimismaksude ja tulumaksu laekumist). Mõju suurus sõltub väga mitmest asjaolust (garantiiperioodiga pensionilepingute arv, garantiiperioodide pikkused, kindlustusvõtja surma hetk (enne või pärast garantiiperioodi lõppu), pensionilepingu pensionimaksete suurus) ja soodustatud isikute käitumisest (kas võtta raha oma II sambasse või saada väljamakse).

2023. aasta lõpu seisuga oli garantiiperioodiga pensionilepinguid 3 318 ja pensionilepingu keskmine pensionimakse umbes 70 eurot kuus. Soodustatud isikul tekib õigus väljamaksele ja eelnõu kohaselt ka võimalus valida raha kandmise oma II sambasse, kui garantiiperioodiga pensionilepingu kindlustusvõtja sureb enne lepingus määratud garantiiperioodi lõppu (2023. aasta lõpu seisuga oli keskmine lepingus määratud garantiiperioodi pikkus 12,7 aastat vs 21,99 aastat, mis on Statistikaameti andmetel Eesti meeste ja naiste keskmiselt elada jäänud aastateks vanuses 60 ehk II samba pensionieas). Kas tuua päritud pensionivara oma II sambasse või võtta see rahas välja, on valida ka pensionifondi osakute pärijatel. Näiteks 2022. aastal võeti päritud pensionifondi osakud oma II sambasse vaid 17,7%-l pärimisjuhtudest.

Kõike eelnevat arvestades on võimalik mõju maksulaekumisele väike (hinnanguliselt kuni -60-70 tuhat eurot tulumaksule ja tarbimismaksudele kokku) ja sõltub inimeste käitumisest.

Kui raha võetakse välja hiljem pensionieas ja kasutades praegu enim levinud varianti ehk ühekordseid väljamakseid, toimuks siis vastavalt ka täiendav tulumaksu laekumine (maksumäär on sel juhul 10%). Samuti võib mõnevõrra suurenedagi tarbimine ja omakorda sellest tingitud maksulaekumine. Hilisemat laekumist suurendav mõju on samuti väike.

8. Rakendusaktid

Eelnõuga ei anta uusi volitusnorme määruste kehtestamiseks. Samuti ei too see kaasa vajadust muuta olemasolevaid rakendusakte.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu on planeeritud jõustuma üldises korras. Et valdavalt on tegemist tehnilisemat laadi muudatustega, mis suuri ümberkorraldusi ei eelda, annab jõustumine üldises korras piisava aja vajalikeks eeltöödeks ja normidega tutvumiseks. Eelnõu § 1 punktid 6 ja 8–22, mis puudutavad II samba vara pärimist, sh II samba pensionilepingute soodustatud isikute võimalusi pärast kindlustusvõtja surma, on kavandatud jõustuma hiljem – 1. juunil 2025. Kõnealuste muudatuste hilisem jõustamine võimaldab pensioniregistri pidajal teha vajalikud arendustööd.

10. Eelnõu kooskõlastamine ja huvirühmade kaasamine

Eelnõu on kooskõlastatud ministriumide, Finantsinspektsiooni ja Eesti Pangaga ning selle suhtes on arvamust küsitud AS-lt Pensionikeskus, Eesti Pangaliidult, FinanceEstonialt ja Eesti Kindlustusseltside Liidult. Nii 1. kui 2. kooskõlastusringil esitatud märkustega arvestamise kohta leiab ülevaate seletuskirja lisas olevast märkuste tabelist.

Algatab Vabariigi Valitsus2024

(allkirjastatud digitaalselt)